

Ezech. 18. *rietur* : seu ex Hebræo, vt vertunt Pagninus & Vatablus, pro peccato suo morietur, quod idem etiam late traditur Ezech. 18. & in pluribus aliis locis, in quibus dicitur; quod neque filius portabit iniquitatem patris, neque pater filij.

P. Aug. q. 8. in Ios. Dicendum tamen est ex Parente Augustino. q. 8. in Iosue : Filios non puniri propter peccata patrum in spiritualibus & æternis, sed vnumquemque pro peccato suo puniri; sicque intelligenda esse loca scripture, in quibus dicitur filium non portare iniquitatem Patris, cum tamẽ filius sit aliquid patris, bonaque temporalia filiorum reputentur quodammodo bona parentum, punitur filius ob peccatum patris in temporalibus & merito, vt docet D. Thom. 2. 2. quæst. 108. art. 4. ad 2.

D. Thom. 2. 2. q. 108. art. 4. ad 2.

Obiectio.

Solutio.

Exod. 20.

Verum obstat primo quoniam sæpe etiam videntur puniri in spiritualibus filij ob peccata parentum, nam in spiritualibus & æternis puniuntur illi, à quib⁹ Deus recedit, & à quibus legem suam auertit, quo pacto videmus etiam populum Iudæorum hoc loco abeuntem post idola Ægyptiorum & Babyloniorum, quibus profaturitate panis manus dederunt. Respondetur tamen tali supplicio non puniri filios propter peccata parentum, nisi quando filij imitantur parentum scelera, tunc enim non puniuntur æternaliter propter peccata aliena, sed ob propria. Vnde citato loco Exod. 20. postquã Deus dixit se puniturum peccata patrum vsque ad tertiam & quartam generationem, addidit, *Eorum, qui oderunt me*, id est, eorum qui mihi facti sunt inimici, sicut patres eorum, quorum scelera imitati sunt; quod

etiam

A etiam exprimitur ad citatum locum Ezech. & in alijs
 in argumento adductis, quando intelliguntur de sup-
 plicio æterno, & spirituali: ita P. Augustinus in tracta-
 tu contra Donatistas post collationem cap. 7. & in
 Quæstionibus in Deut. q. 42. & contra librum Adi-
 manti. cap. 7. Cyrillus Alex. cap. 6. de Adoratione in
 principio. Ita Pasch. exponit verba Christi Domini.
 Matth. 23. ad Iudæos dicta: *Implete mensuram patrum
 vestrorum*: quibus verbis ostenditur quod imitatores
 præcedentium Patrum in se delicta trahunt, qui sua
 portare non sufficiunt, quia ergo æmulatores patrum
 peccata ipsorum non reliquerunt, quasi de radice in
 ramos & culpas trahunt, & vindictã, sicque. 4. Reg. 24.
 Hierosolyma dicitur destructa propter peccatum Ma-
 nasse Regis, qui longe ante captiuitatem, & destru-
 ctionem urbis mortuus fuit, quod proculdubio dictum
 est, quoniam id ipsum peccatum Manasse non dereli-
 quit Hierosolyma, & quantum peccatum iam posset di-
 ci peccatum populi, non immerito tamen dicitur pec-
 catum Manasse, vt enim adnotauimus peccata populi
 sæpe dicuntur peccata principum ac parentum, nec
 enim sic inflectere sensus.

Humanos edicta valent, quam vita Regentis

Mobile mutatur semper cum principe vulgus.

Secundo, quodd saltem in pœnis temporalibus punire
 filios ac nepotes propter peccata parentum videatur
 iniustum obicitur, quoniam supplicium videtur sup-
 ponere culpam, in soloque peccato originis aliena
 transgressio transfunditur in posteros, quod vero, & si
 filij non sequantur peccata patrum, adhuc tamen sæpe

puniantur

P. August.

Cyr. Alex.
cap. 6.

4. Reg. 24.

Dicitur pec-
catum prin-
cipis pecca-
tū populi.

Obiectio.

2. Reg. 12.

3. Reg. 14.

puniantur propter illa aperte probatur in primogenitis *Aegyptiorum*, sicque. 2. Reg. 12. David percutitur in filio paruulo. Et 3. Reg. 14. peccante Ieroboam dixit Deus per Abiam vxori eius: *Ecce ego inducam mala super domum Ieroboam, & percutiam de Ieroboam mingenem ad parietem, & clausum, & nouissimum.* Et infra in ipso ingressu vxoris mortuus est paruulus. Iam vero primogeniti *Aegyptiorum* paruulique Dauidis & Ieroboam propria peccata non commiserunt, sed puniti sunt ob parentum scelera.

Solutio.

Quomodo
peccata pa-
rentum pu-
niantur in
filijs.

Responderetur ergo quod attinet ad mala temporalia dupliciter adhuc spectari posse; primo sub ratione supplicij, & vindictæ in scelera. Secundo sub ratione medicinæ. Primo ergo modo non infligitur malum temporale filijs propter parentum peccata, quasi respectu filiorum sit supplicium, & vindicta, cum in ipsis, vt ostenditur, propriam culpam non supponat, quam puniat, est tamen supplicium respectu patrum peccantium, qui puniuntur in filijs, tanquam in bonis, quæ plaris æstimant, & quæ propria ipsorum reputantur. At vero respectu paruulorum, quibus temporale malum infligitur non habet rationem supplicij, & vindictæ, sed potius est medicina, quæ dum ipsis à suprenio domino applicatur, alios coercet à malo commisso, & patres dum in filijs commissi sceleris pœnas luunt à Domino erudiuntur.

Ioan. 9.

Illustrari potest optime locus iste ex doctrina Christi Domini. Ioan. 9. Nam interrogantibus discipulis eius circa cæcum à natiuitate natum: *Rabbi quis peccauit, hic, aut parentes eius?* Christus Dominus respon-

dit:

A dit: *Neg, hic peccauit, neg, patres eius, sed vt manifestentur opera Dei in illo.* Quo loco vt docent Chri-
 A Theophil. & Euthym. non hoc dixit Christus Domi-
 nus, quia patres eius nō peccassent, imo & ipse cæcus,
 cum iam adultus esset; sed vt ostenderet malum illud
 temporale, quod cæcus à natiuitate patiebatur, non
 esse supplicium, aut vindictam paterni sceleris; imo
 neque proprij postea subsequuti, de quo discipulorum
 B interrogacionem intelligendam voluit Leontius; sed
 ostendit id cæco contigisse propter manifestationem
 B potentia Dei, saepeque propter alia media nobis in-
 cognita idem contingit.

Adnotatio secunda tropologica.

Carthusianus quem alij sequuntur, hoc loco conse-
 quenter dictum existimat in sensu mystico, non esse,
 & periisse iam maiores Iudæorum, qui peccauerant,
 qui enim peccat spiritualiter nihil est, quia peccatum,
 vt inquit, quantum ad sensum formalem non est, nisi
 C defectus, seu casus ab esse; *Peccatum, inquit alius, est*
difforme malum, transgressio legis diuina, satius dixeris
esse nihil. Vnde, vt optime notauit Boet. lib. 4. in pro-
 C sa. 3. hoc modo, quicquid à bono deficit esse desistit,
 quo fit, vt mali desinant esse, quod fuerant; sed fuisse
 hominem adhuc ipsa humani corporis constructura
 demonstrat, quare versi in malitiam humanam quoq;
 amiserunt naturam, cum cæteris, quæ eleganter prosequi
 tur, ex quibus colliges, peccanti proprium esse per pec-
 catum, quodammodo statum, fortunam imo & ipsum

Chri-
 Theophil.
 Euthym.

Leontius.

Carthuf.

Mich. Ver.

Boet. lib. 4.

Psal. 36.

Cleob apud
Ausonium.
Iob. cap. 5.Matth. 12.
Breuis im-
piorū finis.
D. Ambr.
Beda.
Maldona-
si respōsio.ad Rom. 6.
Ioan. 15.D. Irena.
P. Aug.
Chrysoſt.
Cyrillus.
Ambros.
1. Timot. 1.

quodam modo esse naturale amittere, idque breuissi-
me, nam inimici Domini: *Mox ut honorificati fue-
rint & exaltati.* Psal. 36. *Deficientes, quemadmodum fu-
mus deficient,* vbi & certitudo, & celeritas defectus eo-
rum indicatur, nam certitudo ostendit hebræa repeti-
tio, *Deficientes deficient:* breuitatem autem similitu-
do fumi, quo nihil pertransit celerius, ideoque merito
dicitur: *Mox ut honorificati fuerint,* vt enim Cleobo-
lus apud Ausonium dixit. *Felix criminibus non erit
diu.* Tradidit hoc Iob optime cap. 5. dum de impijs sic
loquitur: *Ladetur, quasi vinea in primo flore botrus eius,
& quasi oliua projiciens florem suum;* qua similitudine
voluit ostendere impios diu non subsistere. Ad illa
verba Christi Domini. Matthæi. 12. dicta ad diuitem:
Stulte hac nocte repetent animam tuā à te. Vbi D. Am-
brosius & Beda, *hac nocte* explicant, id est, in istis men-
tis tuæ tenebris: quærens Maldonatus, quare potius di-
catur, *hac nocte,* quàm *hoc die,* sicut dicere solemus:
Respondet & optime, vt breuius significaret tempus.
Missus enim ad illum est Angelus nocte, vt per som-
nium annuntiaret mortem, & indicauit illi ne sequen-
tis diei lucem esse visurum, & merito nam finis pecca-
ti mors est, ad Rom. 6. Idem aperte ostendit Christus
dominus. Ioan. 15. dicens paralitico: *Ecce sanus factus
es, iam noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat:*
quasi illi probaret morbos ipsos, & dolores quos patie-
batur pœnam esse peccati. Ita D. Irenæus. lib. 5. cap. 15.
P. August. de fide & operibus. cap. 20. Chrysoſtom.
Cyril. & Ambr. siue qui auctor est in Epist. Paul. 1. ad
Thimot. 1.

Circa

A Circa sequentia verba: *Nos iniquitates eorum portabimus*: expende grauiſſimum peccati iugum, cui ſubiſciuntur impij; *Iniquitates enim ſua capiunt impium, & funibus peccatorum ſuorum confringitur*. Proverb. 5. à quibus expedire ſe non poteſt facile, qui enim facit peccatum ſeruus eſt peccati. Ioan. 8. ad quem locum P. Auguſt. inquit: *Seruus peccati quo fugiet? ſecum ſe trahit quocunq; fuerit*: Sicque miſeri Iudæi Patrum iniquitatibus adhærentes, ſupplicia quoque iſtis debita, tanquam grauiſſimum iugum non immerito portabant redacti pariter in peccatorum ſuorum acerbam, & vilem *Ægyptiorum ſeruitutem*.

Proverb. 5.

Ioan. 8.

P. Auguſt.

VERSUS OCTAVVS.

Serui dominati ſunt noſtri, non fuit qui redimeret de manu eorum.

C Roſequitur hoc Iſco Hieremias miſerã Iudæorum conditionem, qui adeo vexabantur, vt ſub dominatione ſeruatorum redigerentur, idque ſine vſlo auxilio à quo ſe libertatem ſperarent obtinere.

Serui, varie hæc particula exponitur ab interpretibus: neque enim omnes conueniunt in aſſignãdo, quid hoc loco nomine, *Serui*, intelligat Hieremias: nam verſio Septuaginta, hebræaque ex Pagnino, Montano, & Vatablo eodem modo vertût cum Vulgata: Chal-

*Multiplex
Serui, acceptio.*

dra vero paraphrasis habet : *Filij Cham, qui traditi sunt serui filijs Sem dominati sunt nostri.* Vnde nomine, *Serui*, hoc loco intelligit posteros Cham, quasi dicat redacti sumus in vilem, & infamem seruitutem, apud eos qui descendunt ex stirpe Cham, alludit vero ad locum Genes. 9. vbi euigilans Noe ex vino, & cognoscens quæ fecerat ei filius suus minor maledictum illi imprecatus est, dicens : *Maledictus puer Chanaan seruus seruorum erit fratribus suis.* Cum paraphrasi Chaldaea consentit Rabbi Ioseph, qui eodem modo nomine, *serui filios Cham* hoc loco intelligit.

Genes. 9.

Rab. Ioseph.

D. Thom.

D. Thom.

Lyra.
Carthuf.

Delrius.

D. Thomas intelligit nomine *Serui*, Idumæos, & Moabitas, aliosque vicinos, qui sæpe à Iudæis victi illis seruitura, & famulatum præstiterunt, quasi Iudæi ob peccata commissa sinistra sorte puniti sub eorum potestate coercerentur, quibus iam aliquando dominati fuerant, D. Thomam sequitur Lyranus : Carthusianus nomine *Seruorum*, hoc loco intelligit Chaldæos, qui more orientalium se seruos dicebant Nabuchodonosor, vnde iam merito Iudæi sub Chaldæorum dominio constituti, quod serui sibi dominantur conqueruntur: Glossa Interlinealis addit : *Qui debuerunt seruire nobis*, cum præcedenti vero expositione coincidit id, quod dicit Delrius, posse scilicet nomine *Serui*, intelligi homines miseros, & abiectos (hi enim sunt, qui potius deberent seruire) nam quasi per oppositionem affert hoc Propheta, quasi dicat, nos gens nobilis, filij Abrahami, Isacchi, & Iacobi populus à Deo dilectus serui facti sumus impiorum, & sceleratorum hominū

A A infirmæque fortis, & conditionis, qui potius seruire nobis, quàm dominari deberent.

Quinquarboreus super citatam paraphrasim Chaldaeam sic explicat, *Benodecham*, vt vbi Montanus intelligit filios Cham, ipse intelligat filios ipsius furoris, homines scilicet sceleratos, qui verè sunt serui vitiorum suorum, consentitque cum præcedenti citata expositione, sed plane vtraque in historico sensu non placeat, nam dum agit de peccati seruitute moralis potius est, de qua in tropologica annotatione non nihil dicemus.

B Sub nomine tamen filiorum Cham D. Hieronymus Gentiles intelligit, id est *Ethnicos*, qui idolis seruebant, cum eos sentit *Figueroa*, sequiturque *Delrius*, idque vt persuadeant adducunt locum *Ioelis. c. 2.* vbi dicitur: *Effundam spiritum meum super omnem carnem, &c.* Et in versu sequenti: *Sed & super seruos meos, & ancillas in diebus illis effundam spiritum meum:* volunt enim ibi intelligi, super seruos, id est, super *Ethnicos*, qui idola colebant. Quod si illis objicias per illam particulam, *Seruos meos*, non posse intelligi idolatras, qui non sunt serui Dei. Respondent illam particulam, *meos*, non haberi in hebræo; verum friuola est probatio: nam præterquam quod in *Vulgata* habeatur, illamque addiderit D. Petrus. *Actor. 27.* ex eoque latinus interpret illam sumpsit; eandem etiam *Septuaginta* adducunt, nec simili probatione vsus est D. Hieronymus, imo etiam si citata particula nusquam sit, nullum ex defectu eius sumitur argumentum, vt pro seruis hoc loco intelligantur *Ethnici*, & idolatras,

Quinquar-
boreus.

D. Hiero.

Figueroa.

Ioelis. c. 2.

Obiectio.

Solutio.

Reijcitur.

Actor. 27.

D. Hiero.

nam

Oseas. 11.
D. Hiero.

nam in versu antecedente absolute Deus dixit se super omnem carnem effusurum spiritum suum. Melius ergo D. Hieronymus idem probat ex Oseæ. cap. 11. ubi dicitur: *Ex Ægypto vocavi filium meum primogenitum Israël.* Vnde nomine seruorum videntur intelligi Ægyptij, & Babylonij, qui cum idolatræ essent, ipsis tamen seruebant Iudæi apud ipsos in captiuitate detenti.

Prouer. 30.
Ecclesiastes
c. 10. v. 7.

Germanus itaque sensus est si nomine, *Seruorum*, intelligantur filij Cham, id enim aperte sonat hebræum verbum *Benodecham*, quasi dicat dominantur nobis Assyrij, & Chaldæi, qui sunt posterum Cham, cui seruitur pro maledicto illata est, grauissimum autem satisq; infame malum est redigi in seruitutem hominis serui, nam apud Sapientem Prouerbio 30. *Per tria mouetur terra, & quartum, quod non potest sustineri per seruum, cum regnauerit.* Et malum, quod Ecclesiast. vidit sub sole, est sedere stultum positum in dignitate sublimi, & diuites sedere deorsum, seruos in equis, & Principes ambulantes, quasi serui super terram.

Serui nomē
ad gentiles.

ad Galat. 5.

Neque contra hoc facit, quod nomine *Serui*, sæpe in diuinis litteris intelligatur gentilismus, quatenus adhuc non erat ex lege Dei, sed reputatus filius ancillæ, nec adhuc liber ea libertate, qua Christus nos liberavit; non inquam obstat, nam si intelligamus hoc loco vatem Hieremiam conquestum de captiuitate, quæ Iudæi apud Ægyptios, & Babylonios patiebantur, sane ex hoc capite, nomine *Serui*, soli posterum Cham intelligendi veniunt. Cæterum si verba intelligantur etiam de postrema Iudæorum deuastatione sub Tito,

A A Vespasiano per Romanos, quæ adhuc durat, & durabit, quo pacto etiam intelligendam esse hanc Hieremix orationem initio annotauimus; tunc nomen *Serui* non modo *Ægyptios, Assyrios, & Chaldaeos*, verum, & Gentiles omnes denotat, sicque Iudæi omnes alias nationes seruos vocabant, quasi ex ancilla progenitos, se vero filios liberæ gloriabantur. Vnde ad cap. 2. Hieremix, ad illa verba: *Nunquid seruus est Israël.* Habet Carth., quasi dicat, *non*, cum sit de nobili Patriarcharum scripturæ genere exortus, sed quia peccatis suis hoc meruit; similiterq; cū Christus Dominus. Ioan. 8. libertatem promississet Iudæis, si in terris in lege ipsius ambularent, dicens: *Seruus non manet in domo in æternum*, apud Ioan. cap. 8. Et iterum, *Et vos liberi estis*, ipsi Christo talia dicenti ex animi elatione (vt credit D. Hieronymus) responderunt: *Semen Abrahæ sumus, & nos nunquam ulli seruiuimus, quomodo ergo tu dicis liberi eritis?* Assuetus hic sermo erat Iudæis, vt se solos liberos agnoscerent, cæteros vero quasi seruos reputarent. Vnde cum se captiuos viderent adhuc cum animi elatione, atque etiam vt mali, quod patiebantur, acerbiter magis ostenderent, se in seruorum hominum potestatem cum infami supplicio constitutos conqueruntur. Quapropter optima est huius versus allegoria, si de Ecclesia ex gentibus congreganda intelligatur, cui post Christi aduentum, quem Synagoga non recepit serui facti sunt: dominatur enim Ecclesia omnibus nationibus, postquam regnauit à ligno Deus.

Dominati sunt nostri, id est, facti in seruis seruorum, quæ est seruitudo omnium grauissima, villis pla-

Hiere. c. 2.
Carthuf.

Ioan. 8.

D. Hiero.

Iudæi Christi
stianorum
serui facti.

ne, & infamis, merito autem talia patiuntur, qui Deo
 seruire dedignati sunt, quia Deo seruire, regnare est.
Non fuit qui redimeret: aut non est redimens, sicut
 Septuaginta apud Montanum, nam vt inquit Interli-
 nealis, si Deus non vult, alius non potest, praesertim
 vero, quia ob peccata commissa in Deum tale suppli-
 cium experiebantur Iudaei.

Septuag.
 Interlin.

Adnotatio prima allegorica.

Circa allegoriam expendantur, quae diximus allego-
 rica annotatione vers. secūdi, vbi ostēdimus in vtraq;
 sorore Lya, & Rachele adumbratam fuisse vtranque
 Ecclesiam, & Synagogam scilicet, & Ecclesiam legis
 gratiae, quarum prior, quia Christum non recepit, quē
 recepit secunda, dignitatem, quam habebat amisit, &
 inferiuitatem gentium ex quibus congregata est Ec-
 clesia Christi, redacta est. Quo circa Delrius cum alijs
 ad hunc locum expendunt, ex 4. Exod. ad illa verba:
Filius meus primogenitus Israël: Non dixisse Moysen
 eo loco Israelem fuisse vnigenitum, sed primogenitū,
 nam licet tunc Iudaei essent filij, quia tamen ipsi Chri-
 stum non receperunt, & a lege Dei prauaricati sunt,
 sicut Isaias. cap. 1. ex clamat conuocans caelum, & ter-
 ram: *Filios genui, & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me.*
 Ecclesia ex gentibus congreganda in priorem locum
 Synagoga subintrans sponsum cognouit, & recepit
 Christum Dominum, qui ereptus a contradictionibus
 populi iudaici, sicut per Regium vatem Patrem aeter-
 num deprecabatur, constitutus est in caput gentium.

Exod. 4.

Isai. cap. 1.

A Pfal. 17. Vnde Synagoga hæc cum esset filia, & sponsa, per peccatum redacta est in seruitutem dæmonis, non mansit in domo sponsi in æternum. Ecclesia autem ex gentibus facta filia, & hæres, liberataque per Christum eiusque fidem, & sacrificia à seruitute peccati, ac dæmonum iugò, mansit in domo in æternū. Quod vtrūq; Christus Dominus obiecit Iudæis, apud Matthæum, nam cap. 23. ad eos, inquit: *Relinquitur domus vestra deserta*: vt pote, quia per peccatum hereditarem Dei amiserunt non recipientes Christum; at vero gentes in Rachele, quæ à Patre Labano furata est idola, adumbratas per eundem Matthæum. cap. 28. alloquitur, dicens: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsq; ad consummationem seculi*. Et vtrūq; hoc adimpletum videmus in Iudæis dicentibus per Prophetam, *Serui*, id est, gentiles ijque omnes de quibus nobis præceperas, ne ingrederetur sanduarium tuum, dominati sunt nostri.

Matth. 23.

Thren. 1.

Prouer. 17.

C Vtrunque egregie illustratur ex Prouerbio. 17. vbi dicitur: *Seruus sapiens, siue intelligens* (vt vertunt Septuaginta) & ex hebræo, Pagninus, & Vatablus: *Dominabitur filiis stultis, & inter fratres hereditatem diuidet*. Septuaginta legunt: *Regent dominos stultos*. Pagninus, & Vatablus: *Dominabitur filio stulto pudore afficienti patrem suum, quales filij Iudæi extiterunt; stulti plane, & tardi corde ad credendum, qui filium Dei non recipientes, imo & crucifigentes primatum amiserunt, & in alienorum miseram seruitutē deuenerunt*. Similiter locum explicat Lyranus de Iosue, qui Moyse suscepit in ducatu, & non filij eius, vt

Septuag.

Lyræ.

Eccles. 10.

Filij superbi
venūdāt
hæreditatē
seruis pa-
ternis.

D. Greg. li.
3. ad 1. Re-
gum. cap. 7.

Paul ad
Phil. 2.

patet ex Numeris, & Iosue, in quo figuratū vtriusque
populi reperies, illius, qui hæreditatem, & principatū
amittit non credendo in Christum, dum ex hæredita-
tur a paterno iure: & istius, hoc est, populi Christiani,
dum loco eius succedit factus hæres per Christum. Facit
etiam pro hac re illud Ecclesiast. 10. *Seruo sensato
liberi seruient*: vbi habet Glossa, hoc ad litteram sæpe
euenit vt ignobiles genere nobilitate scientiæ, & fidei
præferantur. Et Lyranus magis ad nostrum institutum
hoc explicat dicens tunc adimpleri, quando per super-
biam filij insolescunt, & sic aliquando hæreditatem
paternam seruis sensatis venunt, quo nihil magis ap-
posite obijci potest Iudæis, qui gloria ntes patres se ha-
bere Abrahamum Isaacum, & Iacobum, operibus ta-
men a lege Dei recedendo, idolisque seruientes hære-
ditatem Dei amiserunt, seu potius pro terrenis rebus
venūderunt.

Ad Tropologiam.

Tropologice intelligi potest præsens versus de serui-
tute peccati, per quam dæmoni peccatores subijcuntur,
circa quod videatur D. Greg. lib. 3. ad 1. Reg. cap. 7.
ad illa verba: *Liberavit nos de manu Philistim*, vbi in-
quit, *ille solus liber huius manus extitit, qui peccatum
nostrum fecit*. Et ad illa verba Pauli ad Philip. 2. *Gratia
liberati estis*. Sic explicat, ac si dicat: *Liberavit vos de
potestate spirituum malignorum, vt veluti fugatis de
itinere crudelibus hostibus, dum mors carnis interuenit,
ea, quæ cupitis æterna gaudia securius ardeatis: & cæce-*

A
A
ra, quæ ad hoc institutum profequitur, in quibus concludit opus esse, vt à tali seruitute liberemur, vt Domino præparemus corda nostra, illique soli seruiamus, nam qui peccatis seruerit, peccati quoque seruus efficietur, à quo enim quis superatus est, huius & seruus est, & vt ipse D. Gregor. inquit. lib. 4. in 1. Reg. cap. 8.

Diuino iudicio cum eis agitur, vt qui noluerunt mala vitare, cum possent, non possint vitare cum volunt, & sponte qui incurrunt mala præcognita, fugere non possint experta. Et latius videatur lib. 12. in dictione 7. in responsione ad vltimam interrogationem Aug. Episcopi Canruariensis in fine; ita docuit D. Ambrosius de

B
B
Iacob, & vita beata, dicens: *Seruit quicumq̃, vel metu frangitur, vel delectatione irretitur, vel cupiditatibus ducitur, vel indignatione exasperatur, vel merore deicitur, seruilis est enim omnis passio.* Vnde merito carnis passionibus luti recti peccatores, serui reputantur, imo; & à seruis dominati, sicut Iudæi hoc loco se sub seruorum potestate constitutos fatentur, nam ideo seruitus iure intelligitur interposita peccatori, dixit P. August.

C
C
lib. 20. de Ciuitate Dei, quoniam sicut ipse 4. de Ciuitate Dei docuerat: *Bonus etiam si seruiat liber est: malus autem etiam si regnet seruus est nec vnius hominis, sed quod grauius est tot dominorum, quot vitiorum:* Hæc Augustinus. Quæ autem grauior seruitus excogitari potest, quam ea, qua quis per peccatum dæmoni subijcitur? Nulla plane, sicut enim vt Menander dixit: *Beatus est qui beatis seruit, ita & infelix qui seruit improbis, & infelicissimus qui seruit peccato, etenim si omnibus imperet, ipse tamen non desinit esse sceleris sui*

D. Gregor.
lib. 4. in 1.
Reg. cap. 8.

Lib. 12.

D. Ambr.

D. Aug.
lib. 20. de
Ciuit. Dei.
& ipsemet
4. de Ciuitate
Dei.
Boniliberi,
impij serui.
Menander

Iac. Billij
antholog.
sacra.

Bion Phi-
losoph.

D. Greg. li.
4. in 1. Reg.
cap. 9.

Glossa ord.

Dæmones
iustorum
serui.

seruus, vtrunque his carminibus alius recte scripsit.

Solus peccator seruit male, qui licet amplo

Vtatur Regno, sat miser est famulus.

Cum mens carnalis, nimium dominante i yrauo,

Tot seruit sceptris debita, quot vitijs.

Et teste Bione Philosopho: Boni serui liberi sunt; improbi vero multis seruiunt cupiditatibus.

Adde vt quisque facilius ad meliorem frugem se recipiat, sicut peccator dæmonis seruus efficitur, ita ex opposito ipsos quoque malignos spiritus hominis iusti seruos à Domino in perpetuum deputari, tradidit hoc optime D. Greg. lib. 4. in 1. Reg. cap. 9. explicans illa verba sancti Iob. cap. 40. de Leuiathan: *Nunquid feriet tecum pactum, & accipies eum seruum sempiternum.*

Vbi aperte dixit spiritus malignos in seruitutem redigi ab homine iusto: quod idem expresse tradit Glossa ordinaria ad eundem locum Iob, dicens: Ex pacto, quod cum Domino ferire dicitur (agit vero de dæmone) seruus accipi perhibetur, quia inde obtemperat nutibus diuinæ potentia, vnde exercet iram nequissimæ voluntatis suæ, seruus ergo ex peccato est, quia dñi voluntatem suam implere promittit ad superni consilij voluntatem ligatur, vt delectos Dei volens teneret, & tentando nesciens, prober: notat autem Glossa dæmonem non quomodocunque deputari seruum iusti, sed sempiternum, quia post tempus tentationis dæmones excruciantur, iusti vero gaudent, & laudabunt Deum suum qui

eripuit eos de manu
hostili.

A A
VERSUS NONVS.

*In animabus nostris afferebamus panem nobis
 à facie gladij in deserto.*

*Pellis nostra quasi clibanus exusta est
 à facie tempestatum famis.*

HALDAICA Paraphrasis legit: *In ani-*
mabus nostris adducebamus panem alimēti
nostrī propter occidentes gladio, qui vene-
bant de latere deserti. Vnde non bene qui-
dam exponunt de gladio famis, sed vox

Chaldaea
Paraphr.

hebraea proprie pro gladio accipi debet, consonat Pag-
ninus, & Vatablus: Cum discrimine vitæ nostræ af-
ferebamus panem nostrum propter gladium deserti.
Seu vt Septuaginta: à facie gladij deserti, sic similiter
 D. Hieronymus, cum animarum nostrarum periculo
 quaesiuimus nobis victum in deserto gentium consti-
 tuti; cum D. Hieronymo sentit Figueroa, & Recentio-
 res, quia scilicet fugientes à facie gladij Babyloniorū
 per solitudinem adportabant escas ad comedendum
 vltro se periculis obijcientes pro victu. Itaque com-
 munis expositio est, qua dicitur: In animabus nostris
 afferebamus panem: id est, cum periculo vitæ nostræ.
 Vnde Glossa ordinaria hoc loco inquit: *Immensa ve-*
xatio describitur, cum tam anima, quam corpus laborare

Pagnini
Vatab.

D. Hiero.
Figueroa.

Glos. ord.

ostenditur, erat enim externus labor quotidianum victum
 acquirendi; internus vero à facie gladij, quia scilicet cum
 periculo vitæ acquirebatur panis: vnde iam miseræ ser-
 uitudi Iudæorum additur hoc loco famis acerbissima,
 & grauissima; nam quando Chaldæi obsidebant urbem
 pars urbis australis, minus valde obsidebatur, & ideo
 per illam Sedechias, & principes conati sunt aufugere
 per portam, quæ tendit Ierocantum, sicque etiam dum
 caderent ante inimicorum gladios recte dicitur, quod
 in animabus suis afferebant panem; si vero de obsidio-
 ne Romana intelligatur versus iste, tunc ideo in ani-
 mabus dicentur afferre panem quia de muro delapsi,
 se hostibus in seruitutem dabant, vt ab ipsis victum ob-
 tinerent, cui consonum videtur, quod dixit incertus
 in cathena corporibus seruitentes alebamur.

Caten.

Rabbi Iose.

Rabbi Ioseph refert hoc ad tempus ante exilium,
 quasi dicerent Iudæi; modicum illud panis, quod nos
 ab Assyrijs comparabamus, & afferebamus, qui nobis
 propinqui erant (siquidem Assur frater fuit Arphaxad
 patris patrum Abraham) filij Cham, Cus, & Chanaan
 posterij, quos pater eorum adduxit in seruitutem po-
 steris Sem rapiebant in itinere, nec erat, qui nos libe-
 raret de violentia ipsorum. Itaque cum periculo ani-
 marum nostrarum, apertoque vitæ discrimine paraba-
 mus panem nostrum propter gladium deserti, quoniã
 insidiabantur nobis per desertum venientibus, vt nos
 spoliarent: habitant enim in deserto sub tentorijs, vt
 hodie faciunt Æthiopes ipsorum posterij.

Rabbi Se-
 lomob.

Rabbi Selomoh refert ad portationem frumenti ex
 agro: *Afferebamus panem*, idest, ex Assyria, & Ægypto,

A to, vel ex agris : à facie gladij, id est, propter latrones.
 A Aliter sumitur, *anima*, pro iumento, & quacunque be-
 stia ita vt sensus sit in iumentis nostris afferebamus pa-
 nem : ita Iacobus Vitorudensis in lib. Troporum, &
 Schematum. Genes. 1. *Producat terra animam viuen-*
tem, hoc est pecora, & iumenta, cæteraque animalia,
 ita interpretatur Villavicentius in phrasibus, & ante
 illum Al. Basilius in opificio dierum, Iunillius etiam,
 & Seuerianus in illud Genes. cap. 12. *Tulitq; Abraham*
cunctam substantiam, quam possederat, & animas, quas
fecerat in Haran. Sed rejicitur hæc interpretatio hoc
 B loco, tum quia illi contradicunt versiones citatæ, vt
 B patet, tum quia pugnat cum antecedentibus, & con-
 sequētibus, vbi aperte indicatur vitæ periculum, quod
 obijciunt.

C *Pellis nostra*, Pagninus, & Vatablus legunt: *Pelles*
nostra, tãquã clibanus denigrata sunt propter exustio-
nes famis. Septuaginta : *Conuulsa sunt à facie tempe-*
statum famis, siue præ famis magnitudine, sic enim
 qui fame tabescit, siccitate, & calore interius sæuiente
 C lurescit, & denigratur. Vnde Septuaginta habent: *luri-*
 C *da facta est*, vt vult Delrius, & Thren. 4. vbi Septua-
 ginta legunt, quod facies Nazaræorum obtenebrata
 est; legit interpres, *præinedia denigrata super carbo-*
nes; sic etiam Pinto ad hunc locum Thren. idest igne
 calamitatis combusta, & instar clibani rigore affecta,
 & fame desiccata, sicut Iob. 9. similiter dicitur, *pellis*
mea consumptis carnibus adhesit os meum. Idem fere
 habet Chaldæus Paraphrastes, pro clibano autem di-
 cit, *Sicut fumus.*

Jacob Vito-
rudensis.
Genes. 1.
Villavicē.
Al. Basil.
Iunil.
Seuerianus
Gen. c. 12.

Pagninus.
Vatabl.

Septuagin.
Delrius.
Thren. 4.

Pinto.

D. Hiero.

Clibanus autem ex D. Hieronymo ad hunc locum Hierem. est coquendis panibus aenei vasculi deducta rotunditas, quæ sub arenis flammis ardet intrinsecus, in qua similitudine miseri Iudæi puniuntur, qui in futuro iudicio, & maxime animi, & pænali excruciatione commissa contra Dei legem peccata soluent: de quibus in Psal. 20. dicitur: *Pones eos ut clibanum ignis in tempore vultus tui, id est, iræ tuæ*: tempus autem vultus Domini tempus iudicij est; tunc enim videbunt filium hominis hæc D. Hieronym. phrasis est hebræa, quod dies iræ dicitur dies vultus Dei, sine nati Dei, de quo alibi, Clibanum aliqui ex hebræo distingunt à furno, ut vult Figueroa; sed plane idem fere hoc loco est, ut vult D. Hieron., cui expositioni consonant sequentia: *Exusta est à facie tempestatum famis* Rabbi David legit: *Denigrata est*, Rabbi Selomoh, *incaluit, siue ex-calfacta est*, quia scilicet, ex defectu frumenti febricitabant, & nimio calore consumebantur.

Psal. 20.

Dies ultio-
nis, dies
vultus Dei.

D. Hiero.

Rab. Dan.

A facie tempestatum famis. Hebræi legunt: *Propter exustiones, siue ardores*. Rabbinus Selomoh, & David, legunt: *Et tremores, & terrores*: alia Paraphrasis, & alij, *angustiam, & marorem* legunt: sed hæc non variant sensum. Communis allegoria horum verborum est, quæ colligitur ex Glossa ordinaria, quasi anima sitiens ardentem, & cupiens cibum scripturarum sacrarum etiã cum vitæ discrimine illum procuret obtinere, quam sequitur Carthusianus, & quàm plures alij quasi anima cælestia cupiens, terrenis post habitis, nec miseræ apud hostes, & vili seruituti, nec vitæ parcat, ut cælestem doctrinam possideat, quæ allegoria quadrat opti-

Glos. ord.

A me in eos, qui, ut spiritualement vitam insequantur, temporalium rerum, imo, & temporalis vite iacturam patiuntur, tuncque sensus est: *In animabus nostris, &c.* id est, vitas nostras, propriasq; personas periculis obijcimus, ut spiritualement cibum, quo anima nutritur, & faginatur acquiramus; nam anima pro vita saepe, persona, atque toto homine vsurpatur, sic Eusebius, Didimus, & alij cum D. Hieronymo ad Psal. 21. *Eruc à fovea Deus animam meam*, id est vitam meam: *A manu canis unicum meam*, id est, carnem meam, ut exponit Augustin. in Psal. 34. quia scilicet de Virgine, quia sine peccato, quia sociata est verbo, hoc est Dei filio. Sic similiter ad Psal. 7. *Persequatur inimicus animam meam* explicat D. Thom. receptus communiter de vita, ita ut posteriora verba: *Et comprehendat, & conculcet in terra vitam meam*: sint quasi repetitio priorum. Sic similiter Psal. 7. pro vita vsurpatur anima, dum dicitur: *Nequando rapiat ut leo animam meam*, quanquam, & hoc loco pro anima, possit intelligi Saul, vel Absalon, quos tamen, & si hostes diligebat David, quasi animam suam. Hæc tamen acceptio magis metaphorica est in qua, ut notavit Origen. hom. 16. super illud Leuit. 26. *Non abominabitur vos anima mea*: Christus dicitur anima Dei, quo eodem sensu loquitur D. Hieronym. ad ea verba. Amos. 6. *Iuravit Dominus in anima sua*. Et si in Deo, caput, pedes, cæteraque huiusmodi affirmantur; intelligendum est, ut iam supra diximus ad initium non esse membra, sed per eorum vocabula efficaciam illorum significari, sic etiam dum in Deo animam dicimus, non substantialis intelligenda est,

Præponenda sunt aeterna eb^o succis, & perituris

*Euseb.
Didimus.
D. Hiero.
Psal. 21.*

P. August.

*Psal. 7.
D. Thom.*

Amor inimicorū in Davide.

*Or. g. hom. 16.
Leuit. 26.
Amos. 6.
D. Hiero.*

Christus D.
anima Dei

P. Aug. lib.
loquitur. in
Exod.
Exod. 12.
Exod. 1.

Genes. 24.

Actor. 27.

Iob. c. 13.
D. Thom.
Lyran.

Greg. hom.
37.
Psalm. 118.
Lyran.

Iud. 12.

1. Reg. 19.

sed affectus mentis internus, per quem Deus suam patefacit voluntatem. Vnde cum nihil sit vita charius; Christusque æterno Patri charissimus, non incongrue Origines Christum dicit mystice animam Dei. Nec dissimili loquutione anima per synedochum totum hominem indicat, teste Parente Augustino. lib. loquutionum Exod. ad illud. Exod. 12. *Assumet vicinum suum, qui coniunctus est domui suæ, iuxta numerum animarum, quæ sufficere possunt ad esum agni.* Sic Exod. 1. dicitur. *Omnes animæ, quæ egressæ sunt de femore Iacob.* Et Genes. 24. dicitur: *Da mihi animas, cætera tolle tibi,* quibus in locis aperte anima pro toto homine vsurdatur: sicut etiam Actorum 27. dicitur: *Factum est, ut omnes animæ euaderent ad littus,* id est, omnes homines, qui naui uehebantur cum Paulo.

Ex his fit, ut sit vsitata phrasis in diuinis litteris, dum periculo aliquis exponitur significari, per animam portare in manibus. Ita D. Thom. com. ad cap. 13. Iob. *Animam meam porto in manibus meis:* sic enim inquit: *Illud quod de facto portatur in manibus de facto amittitur.* Et Lyran. *Quod manibus portatur videtur exponi raptoribus: iuxta illud Gregor. hom. 37. Depradari desiderat qui thesaurum publice portat in via.* Idem obseruat Lyran. in illud Psal. 118. *Animam meam in manibus meis semper.* Animam, inquit, in manibus habere, in scriptura significat in periculo esse. Sic Iephte. Iud. 12. de bello, quod susceperat cõtra filios Ammon pro Israelitis valde periculoso, dixit: *Quod cernens posui animam meam in manibus meis, & transiui ad filios Ammon.* Et 1. Reg. 19. pro Dauide dixit Ionathas

Sauli.

A Sauti. *Posuit animam suam in manibus suis, & percussit Phylistaum*, id est, exposuit vitam suam periculo, quantum humano iudicio apparebat, quia inermis exiit ad præliandum cum Phylistaeo, sic plane, qui pro defensione fidei, spiritualisque vitæ profectu dura, & aspera patiuntur, & nec periculis, nec vitæ parcunt, in animabus suis à facie gladij afferunt panem suum; sed, ut optime aduertit D. Ambrosius, qui animam suam pro Deo in manibus suis portat illam utique comendam tradit manibus Dei, etenim in manu Dei sunt iustorum animæ. Sap. 3.

D. Ambro.

Sap. 3.

B Potest elici ex prædictis verbis optima tropologia pro loco Ioan. 12. *Qui amat animam suam, perdet eam, & qui odit animam suam, custodit eam in vitam æternam.* Nam sic D. Hieronymus ad citatum locum Psal. 118. *Anima mea in manibus meis semper*; quomodo, inquit, in manibus, qui paratus sum martyrium sustinere propter te; qui enim sic diligit temporalem vitam, ut animam pro Deo non portet in manibus suis, ille est, qui diligit iniquitatem, & odit animam suam, non quidem carnalem vitam, sed spirituales, scilicet, animam illam, quæ peccato occiditur, ut optime annotauit idem D. Hieron. in cap. 8. Ezech. ad illa verba. *Anima, quæ peccauerit ipsa morietur*: non abolitione substantiæ, sed ex eius consortio, qui dicit: *Ego sum vita*. Ioan. 14. Vnde sic inquit P. Augustinus. hom. 37. in Ioan. *Sic est amanda anima, ut lucro mundi præferatur*, sunt ergo, qui animam suam præuere amant, illi scilicet, qui amant animam suam in iniquitate, est enim, quoddam odium, quod ab amore est, illud scilicet, quo quis car-

Doctr. moralis ad Ioan. 12.

Ps. 118.

D. Hieron.

D. Hieron.

Ezech. 8.

Ioan. 14.

P. August.

Amor ex odio, & odium ex amore.

Num. 23.

Septuag.

P. Aug. lib.
4. de subst.
amoris.Odiū vitā
prestans, a-
mor occi-
dens.

Sap. 1.

Bed.

nem suam odit ex dilectione spiritus: est quidā amor, qui est ex odio, ille scilicet, quo quis carnem sic diligit vt spiritum odio habeat. Vocatus Baalam, Num. 23. à Balac Rege Moabitarū, vt malediceret populo Dei, inter alia optimo odio ex amore nato animam suam prosequutus dixit: *Moriatur anima mea morte iustum, & fiant nouissima mea horum similia.* Seu vt Septuaginta legunt: *Et fiat semen meum vt semen istorum.* Seu vt Chaldaeus: *Et fiat finis meus sicut istorum.* Ex opposito autem diues stabat ille apud Lucam, cap. 12. dum sibi multa bona, quæ habebat obijciens, amore ex odio nato, quo spiritum oderat impletam perituris bonis desiderabat animam suam. Vtrunque hoc eleganter expendit P. August. lib. 4. de substantia amoris si eius est, dum fontem in humano corde meditatur, à quo duo egrediuntur flumij: *Ex amore, inquit, est totum quod bonum est, & quod malum est. Vnde fons dilectionis intus saliens duos amores infundit, alter est amor mundi, cupiditas; alter est amor Dei, charitas, medium quippe est cor hominis, vnde fons amoris erumpit, & cum ex eo appetitus ad exteriora decurrit, cupiditas dicitur: cum vero desiderium suum ad interiora dirigit, charitas nominatur.* Et concludens post multa, inquit: *Hinc bonus, & hinc malum est cor tuum.* Vnde fit, quod qui recte vitam, animamque oderint illam tueantur; perdant vero, qui peruersè amant; os enim, quod mentitur, occidit animā. Sap. 1. Vita peccatrix animæ mors, vita animæ Deus est, mors corporis amittere vitam, mors animæ amittere Deum, de hoc vide Bed. Ezech. 18.

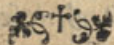
A A

B B

C C

A A
VER SVS VNDECIMVS.

*Mulieres in Syon humiliauerunt, & Virgines
 in Ciuitatibus Iuda.*

B B
 V M Vulgata consonant ad verbum Sep-
 tuaginta in noua editione: hebræa ex Pa-
 gnino, & Vatablo, pro, *Humiliauerunt,*
 habet, *afflixerunt.* Chaldæa aliter: *Mu-*
lieres quæ erant nuptæ in Syon afflicta sunt
à Romanis, & Virgines in Ciuitate Iuda à Chaldeis,
 humiliandi verbum vsitatum est in hoc sensu in diui-
 nis litteris, vbi sæpe pro luxuriæ exercitio vsurpatur,
 vt etiam aduertit Lyranus in Psal. 37. vers. 15. sic Deu-
 ter. 21. de captiua, quâ quis acciperet in vxorem dum
 redditur ratio, quare postea libera dimitteretur, ne
 posset venundari pecunia, additur: *Quia humiliasti*
 C C
eam: Sic Iudicum 19. Senex ille, qui lebus de Gabaat
 peregrinum recepit, vt euitaret infame flagitium fi-
 liorum Belial ad ostium de nocte pulsantium, dixit
 ad eos: *Habeo filiam virginem, & hic homo habet con-*
cubinam educam eas ad vos, vt humilietis eas, & vestrâ
libidinem compleatis: ex quo loco Delrius colligit æque
 bene verbum *humiliare* dici posse de corrupta, & de
 Virgine. Vnde per assyntheron intelligit illud, *Es,*
 quali dicat: *Humiliauerunt in Syon mulieres,* id est,
 nuptas, & virgines per vim construpauerunt, & vtrasq;

Lyra.
Pf. 37.
Deuter. 21.

Iudic. 19.

Iudic. 19.

etiam

Deuter. 28.

Glos. ord.

Carthus.

Hugo.

etiam in ciuitatibus Iuda, & sane sic videtur intelligendum, non quasi mulieres humiliarent in vno loco, & virgines in alio, sed vtrasque in eodem loco iuxta plagam, & pœnam pollicitam recedentibus à lege Dei, Deut. 28. vers. 30. *Vxorem accipies, & alius dormiet cum ea.* Et infra. *Filij tui, & filia tua tradentur alteri populo, videntibus oculis tuis, & deficientibus ad conspectum tota die.* Vnde Glossa ordinaria expendens tam turpia gesta in Syon, & in ciuitatibus, inquit, quod: *Postquam dixit in Syon, ad maiorem ignominiam addit in ciuitatibus Iuda:* hoc est, vt Interlinealis aduertit, non furtim, sed publice, quod in ignominijs grauissimum est. Carth. expendit gravitatem criminum, quod in sancto môte Syon, & in ciuitate sancta Hierusalem talia perpetrata sint flagitia, indeque Hug. Cardinalis inuehitur in sacrarum virginum conturbatores.

VERS. DVODECIMVS.

*Principes manu suspensi sunt, facies senum
non erubuerunt.*

Resequitur aliud ignominie, & sauitie pariter crudele genus, cum quo non omnes conueniunt; nam quidam existimant Principes, & nobiles Israel, ne tam dira seruitutem ærumnis, & vexationibus pleenam diu sustinerent, manu propria fuisse suspensos:

A A alij hanc pœnam pro sæuitia, & ludibrio, hostium manu expertos fuisse, vtrunque probat Hugo, vel scilicet principes se ipsos suspendisse, vel in terrorem, & contemptum aliorum manu hostium fuisse suspensos. Chaldæa habet: *Manu eorum suspensi sunt*. Sic legunt Pagninus, & Vatablus, Saa & Pinto *manu hostium*, quia scilicet Babylonij, aut Romani nobilitati non parcebant, nec senectutem reuerēbantur, sed pariter principes, & senes in gladio corruēbant. Lyranus in id etiam inclinat. Rabbi Ioseph, Dionysius, & Agellius talem dicunt hostium sæuitiam, & petulantiam, vt multi maluerint, suis manibus suspendi potius, quam hostium crudelitatem experiri. His acquiescit Delrius, & Figueroa etiam: verbum in hebræo, *Betiadam*, in manu eorum significat, siue ipsorum, probatque id ex Rabbi Abenefrah, quoniam affixum hebræum pro vtroque sumi potest, & insuper, quia non erat cur non exprimeretur vox, *hostium*, si principes Israel suspensi essent ab hostibus, quam tamen vocem noster Vulgatus omisit. Vnde hæc referunt ad tempora Romanorum, quasi merito puniantur Iudæi illo supplicio patibuli, & suspendij, qui Christum Iesum postea talem, hoc est, *Patibulatum*, dicturi erant, à quo adhuc non abstinent, satis tamen crediderim eos manu hostium suspensos, vt concludit sensus sequentium verborum: *Facies senum*. Pagninus, *Non glorificauerunt*. Vatablus: *Non honorauerunt*. Quod idē est: Septuag. *Seniores nō sunt glorificati*. Chaldæus, *Faciem senū non sunt reueriti*. D. Hieron. *Non erubuerunt*. Idē fere sensus, nā reuerētia, quæ senibus exhiberi debet gloria est illorū.

Hugo.

Pagnin.
Vatabl.
Saa.
Pinto.Lyran.
R. Ioseph.
Dionys.
Agellius.Delrius.
Figueroa.

Abenefrah.

Pagnin.
Vatabl.
Chald.
D. Hiero.

VERSUS XIII.

*Adolescentibus impudicè abusi sunt, & pueri
in ligno corruerunt.*

Pagnin.
Vatabl.
Septuag.

Dubium.

ARGVM legit, *Molas tulerant.* Hebr. Adolescentes admolendū tulerunt. Pagninus, & Vatablus similiter legunt. Septuaginta: *Electi stetum assumpserunt.* Ex varietate interpretationum oritur dubitatio, an locus iste debeat intelligi de peccato turpissimo, seu potius in eo ostendatur sœuitia, & crudelitas hostium, qui nobiles, ac principes Israel molis applicabant, & admolendum per vim cogebant? huic postremo modo adhæret Saa in sua Paraphrasi. *Molere fecerunt in pristino.* Pinto vtrunque probabile iudicat, quod, vel loquatur Vates de peccato contra naturam, vel de mola trusatili, vbi frumentum trudebatur, ad quas nobiles Israel ducebant, quod sane impudicum erat, & inauditum, cum illud sit infimum officium, infimæque notæ, & conditionis iuxta illud Exodi. 11.

Saa in sua
Paraphr.
Pinto.

Exod. 11.

R. Selomoh
R. Ioseph.

A primogenito Pharaonis, qui sedet in solio eius, usq; ad primogenitum ancille, qui est ad molam: quasi nihil infra hoc ministerium reperiatut. Hebræi sane locum istum de mola trusatili simpliciter interpretantur: ita ex Rabbinis Selomoh, & Ioseph, quia scilicet molas imponebant humeris eorum, & more iumentorum eis sarcinas imponebant, ideoque abutebantur Israelitis

A A eos tali muneri deputando: fauet versio Septuaginta:
Electi ploratum assumpserunt, & adolefcentes in ligno
infirmati sunt: in qua nihil turpitudinis insinuat. Septuag.
 Adde quod Iosephus in l. 7. cap. 16. de bello iudaico, Iosephus. li.
 nihil tale commemorat. Nihilominus multo verior, ac 7. c. 16.
 planior expositio est de peccato sodomitico, & ostendit Solutio.
 aperte illud verbum: *Impudice abuti sunt:* ita Lyranus, Lyranus.
 Carth., Pinto, Figueroa, & alij. Nec vim faciat, Carth.
 quod hebraea, & Chaldaea dicunt: *Ad molendum tulerunt:* Pinto.
 nam molere pro obscuro turpitudinis actu sub- Figueroa.
 agitationis sumunt hebraei: sicque Iob. 31. ubi nos ha- Iob. 31.
 bemus: *Scortum alterius sit vxor mea:* habent Hebraei:
molat alteri vxor mea: Et praedicta verba explicando
 additur: *Et super illam incuruentur alij:* Et teste Rabbi
 Salomone sic exponunt veteres Hebraei locum Iudicum
 16. de Sampfone, & Rabbi David in citatum locum
 Iobi ait, & erat molens in domo carceris, id est,
 subagitans, quia scilicet, Philistaei afferebant ad eum
 vxores suas, vt ex eo conciperent, fortissimosque apud
 se viros alerent. Pro eodem adducit Delrius D. Hieronymum,
 & Burgensem, & D. Hieronym. de hoc latius. lib. 13. in
 Isaiam. cap. 47. ex Glossa ad Sedechiam refertur hoc,
 quem plangere videtur Vates, cui oculos Rex Babylonis
 auulsit, eumque molere fecit: sed neque hoc obstat,
 etiam si dicas, quod Septuaginta, & Iosephus hoc
 praeterirent nolentes tam in famem suae gentis
 ignominiam aperire.

R. Salom.
 R. David.
 Iud. c. 16.

Delrius.
 D. Hiero.
 in lib. 13.
 in Isai.
 Burgens.
 Glos.

Et pueri in ligno corruerunt.

Vatabl.
Pagnin.

Pagninus.

Lignum
pro cruce.

Actor. 17.

Pinto.
Saa.
Figueroa.

Sic legit Vatablus; Pagninus sentit fuisse cruci affixos; *Et pueri in ligno impegunt*. Septuaginta: *Adolescentes in ligno infirmati sunt*: non desunt, qui velint pueros hic eodem flagitio maculari, quo adolescentes, ad idque fuisse ligneis instrumentis alligatos; sed merito hanc turpem machinationem rejicit Delrius; Chaldaeus videtur sentire pueros fuisse cruci affixos: sic supra Pagninus, sicut enim habet: *Et pueri in patibulo ligneo corruerunt*: Neque nouum est, quod lignum pro cruce sumatur, sic enim canit Ecclesia, quod Deus regnauit à ligno, id est, à cruce; quem sensum Chaldaei versionis sic explicat Hugo, quasi dicat, quod pueri tandiu fuerunt suspensi, donec à patibulo caderent, quia scilicet hostium metu parentes eorum à patibulo illos auferre non audebant, quae expositio mihi satis probabilis videtur. Alij sic, quasi pueros ligneis compedibus vinxissent, & ita gradiendo corruerent, sic enim Actor. 17. lignum sumitur: *Misit eos in interiorem carcerem. & pedes eorum strinxit ligno*. Non tamen hoc placeat, neque enim in hoc est cur pueri distinguantur ab adolescentibus; melius, & communius, quod pueri deficiebant imbecillitate in itinere nimio lignorum pondere grauari, quae portare non sustinebant, siue manubria essent lignea, ad voluendas molas, siue quauis alia cum victorum praedis adsportanda. Ita Pinto, Saa, & Figueroa. Vel tandem pueros adhuc in cuneis ligneis occiderent; non displicet etiam haec expositio, quae satis hostium crudelitatem exaggerat. Rabbi Ioseph: *In baculo pro imbecillitate iam non potentes subsistere.*

Sensus

Sensus myxticus.

D. Hieronymus hoc loco per huiusmodi supplicia puni-
 titā indicat Iudæorum idolatriā, quæ illos in vtriusq;
 sexus profligatissimam libidinem adduxit, ira vt Ado-
 nydem colerent, & publica haberent Ephæborum lu-
 panaria. Vnde iusto Dei supplicio simili pœna pro lu-
 dibrio pariter, ac supplicio puniuntur, qui sensus opti-
 mam tropologiam inducit, & ex sceleribus Iudæorū
 causam diuinæ vindictæ ostendit. Glossa ordinaria
 litteralem putat prædictum sensum, sed non bene; me-
 rito tamen plures cum glossa spiritualiter intelligunt
 hoc loco deplorari Ecclesias Hæreticorum prauitate
 fædatas, & tanquam virgines constupatas, quæ debe-
 rent castæ vni viro despōsatæ exhiberi Christo. 2. Co-
 rint. 11. Vnde consequenter potentes, ac principes di-
 cit Iudæos ad molas positos, & præimbecillitate caden-
 tes, dum omnia materialiter, & carnaliter tantum ad
 litteram interpretantes, mentem attollere non potue-
 runt, vt Christum cognoscerent, thesaurum scilicet il-
 lum in agro absconditum, quem Lia oculis infirmis
 videre non potuit, quem sperauit futurum, sed non ag-
 nouit præsentem. Iudæus enim teste Chrysologo su-
 pra, nec crucifixum nouit, nec gloriosum, nec intran-
 tem recipit, nec operantem obcæcatus intelligit.

Carthusianus inquit, hoc spiritualiter agitur, cum in
 visibilibus inimicis tentantibus mulieres, & virgines
 christianæ carnalibus vitijs, & concupiscentijs sup-
 plantantur; vel dum lubrici eas subducunt: vel aliter:
 mulieres sunt viri effæminati, qui à diabolo ad omnia

*D. Hieron.**2. Cor. 11.**Christus D.
thesaurus
absconditus
Iudæis.**D. Petr.
Chrysol.**Carthusi.*

Ruper. in
c. 1. Mich.

q. 2. nu. 16.
in quodlib.
Carthuf.

Peccatorū
pondus gra-
uat nimis.

opera turpia prosterantur: nec mirum, quod exami-
natos homines mulieres vocet Carth. Sic enim loquitur
Ruppertus in c. 1. Michæ ad illa verba: *Mulieres
populi mei eiecistis, &c.* sic enim habet: *Quænam erant
mulieres populi mei, nisi homines infirmiores, qui
erant in vobis, qui populus meus esse debuistis. Vide
quæ circa hoc diximus in Laurea nostra. q. 2. pos. n. 16.*
Addit etiam Carthuf.; Sunt etiam animæ in baptismo
Deo consecratæ, quæ cum dæmone per peccatum for-
nicantur, & ab eo humiliantur.

De peccatorum pondere sæpe hæc á multis tropo-
logice explicantur, peccato enim irretiti ad alia ho-
mines deteriora peccata passim dilabuntur. Nos duo
aduertimus. Primum, Deum scelera sæpe, quam simili-
bus pœnis punire, siquidem Iudæos nefandorum crim-
inum ignominia flagellat. Secundum, quàm graue
crimen sit fenectutem nõ reuereri, siquidem inter tam
grauia, & acerba supplicia numeratur, quod hostes Is-
raelis faciem senum non erubuerint.

ADNOTATIO PRIMA
ad præsentem Versum.

*Quomodo Deus sæpe similia scelera puniat
simili pœna.*

Osaas. 6. 4.

Postquam Deus per Oseam. cap. 4. varias retulit
idolatriæ species, in quas populus inciderat, tan-
dem addidit: *Ideo fornicabuntur filia vestra.*

A Non modo, vt Vatablus, & Haymo adnotarunt speciali fornicatione per idolatriam, sed etiam corporali per ignominiam, & dedecus, qualem etiam parentes exercuerant, nam propter peccatum parentum permittebantur fornicari, vt ad hunc locum Lyranus, & satis ex antecedentibus, particula, *ideo*, ostendit, siue, vt Ruppertos: corporali fornicatione permittebantur fordidari, quod latius explicat Carth. dicens, non sic esse intelligendum, quasi Deus propter peccatum personale vnius puniat alterum in spiritualibus gratiam subtrahendo, aut in peccatum directe cadere permitiendo; sed quia peccata parentum exemplariter filios induxerunt, vt caderent in peccatum, ideo in vindictam parentum filia in simile peccatum labi permittuntur, sicque eodem ignominia genere, quo peccauerant, puniuntur, nam senum corona sunt filiorum filij dixit Clem. Alex. 2. Ped. cap. 8. Filij autem coronæ sunt patres. Vnde merito talem filij patribus gloria coronam intexunt, qualem patres per libidinem filijs parauerant, & proinde, quia Iudæi fornicarij erant, ideo Isaia. 13. Idei ignominia genus ipsis describitur incurrendum. *Vxores eorum in oculis ipsorum violabuntur.* Quod, quam graue malum sit ostendit D. Hieronymus in cap. 7. Amos dum inquit: *Maritus libentius audit uxorem interfici quam pollui.* Hoc ipsum tradit Paulus ad Rom. 5. causas enim assignans, propter quas in similia peccata idolatriæ, & fornicationis homines laberentur, inquit: *Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum in immunditiam, &c.* & infra. *Propterea tradidit illos Deus in passionem ignominia,*

Vatab.
Haymo.

Lyran.

Ruppert.
Carthuf.

Cle. Alexã.
2. Ped. c. 8.

Isaias 13.

D. Hiero.
in cap 7.
Amos.

Paul. ad
Rom.

nam *famina eorum naturalem usum, &c.* Et concludit: *Et mercedem, quam oportuit erroris sui in semetipsis recipientes.* Nihil ad institutum clarius, ubi non deest qui notet, quod Apostolus non dixit tradidit eis desideria in corda eorum, cum tamen Deus hominis desiderium constitueret in manibus consilij sui; sed e conuerso tradidit eos in desideria, sicut enim illustre esset beneficium, si Deus desideria emitteret in corda hominis, quæ cum ex Deo essent, forent utique optima: ita insigne est supplicium, quod hominum corda tradat in desideria suæ carnis: quo circa optime Tertullianus in lib. de pudicitia. cap. 2. *Et si bonus, inquit, natura Deus, tamen, & iustus, ex causa enim sicut sanare nouit, ita, & decedere, faciens pacem, sed, & condens mala:* Si pœnæ sint, directe illa volens, si culpæ, modo supra dicto præmittendo. Vnde sicut sæpe homines ad misericordiã inuitat, ita, & sæpe pœnam obijcit Hierem. 14. *Noli orare pro populo in bonum, non exaudiam eos cum ieiunauerint, non exaudiam preces eorum.*

Tertul. in
lib. de pudicitia. cap. 2.

Hierem. 14.

Genes. 27.

Genes. 29.

1. Reg. 18.

Hest. 9.

2. Reg. 12.

2. Reg. 16.

Illustrari locus optime potest ex diuinis litteris, fallit Iacob patrem Isaacum simulans se esse Esau. Genes. 27. fallitur, & ipse a Labano socero recipitq; Lyam lippis oculis pro pulchra Rachele. Genes. 29. Anxie Saul studebat, ut Dauid a Philistæis occideretur. 1. Regum 18. corruit iisdem Philistæorum manibus Saul. Parabat A manus. Hester. 9. Mardocheo furcam, ut suspenderetur in ea, in ea, incolumi Mardocheo, suspenditur A manus. Incidit Dauid in adulterium cum Bersabet uxore Vriæ. 2. Reg. 12. idem sustinet opprobrium ab Absalone filio. 2. Reg. 16. Et ne liceat dubitare de

A ranti opprobrij causa, additur per Nathan: *Eo quod tu-
leris uxorem Vria, vt esset vxor tua.* 2. Reg. 12. & infra
A negas augetur. *Tu fecisti in abscondito, ego autem faciã
verbum istud in conspectu omnis Israël.* Sicut autem gra-
uor culpa est publice quam priuatim delinquere, vt
Isidorus ait. lib. 2. de summo bono, ita supplicium pu-
blice inflictum grauius est, quam priuatum. Vnde si
priuatum crimen adulterij tam acriter Deus punit in
persona Regis, quid de publicis criminibus sentiendũ?
Præsertim cum mæchia, & fornicatio, vt inquit Ter-
B tul. lib. 1. de pudicitia, non de medijs, & modicis cri-
minibus deputentur, sed culmen criminum teneant.

Mirum est quid Deus egerit. Numer. 25. dicat, dum
Phineos dux in Tribu Symeon occidit Zamri, quia
videntibus cunctis ingressus est ad scortum filia: prin-
cipis Madian, nam tollens manum percussione per-
pestem, quæ grassabatur in Israel occisis iam viginti-
quatuor millibus, inquit per Moysen Phinnæes filius
Eliazari auertit iram meã a filijs Israel: nullum enim
sacrificium Deo gratius, quam publici peccati vindi-
cta, imo, & peccatoris mors, inducitur enim Deus
apud Isaiam 59. vestitus vestimentis vltionis, hoc est
eorum genere pænæ vindictam sumet, quo peccator
deliquerat. Recte sane Deus vltionis vestibus induci-
tur ad puniendum, siquidem illi peccando alium Deũ
sibi proposuerunt, vt optime D. Hieronymus in Psal-
mo. 80.

Si cui tamen mirum videatur, quod Deus taliter se
habeat cum hominibus, id duplici ex causa facit. Pri-
mo, dum peccata parentum tam acriter etiam in filios

2. Reg. 12.

Crimen pu-
blicum gra-
uius.Isidor. li. 2.
de summo
bono.

Tertul.

Num. 25.

Gratiũ Deo
sacrificium
publici pec-
cati vindi-
cta.D. Hiero.
Ps 80.

ac nepotes punit, est, quia scelera vult radicitus extirpare; isdem vero supplicijs vtitur, vt homo per eadē media, per quæ peccauerat, & auersus est à Deo, per eadem reducatur ad ipsum. Primum recte descripsit Tertul. lib. 4. aduersus Marcion. cap. 3.

*Ceddidit ergo Deus gratis peccata paterna
In cathachlismo enecans cum prole parentes.
Gentēq; iam quarta genitos de stirpe nepotes:
Cum fere nongentos hos tunc adiuerit annos.
Iudicium durum, sententia sua videtur,
Parvulus, & Sodomis adhuc insons, mollis, inermis,
Vt careat vita quod enim peccauerat infans.
Quod crudele putes hoc est pietatis honestum,
Auctores sceleris, facinusne cresceret ultra
Extinxit, sobolemq; patrum peccata sequentum.*

Ob quam rationem peccata sequentia pœnæ sunt antecedentium, sunt etiam hæc antecedentia supplicia, remedia scelerum subsequentiū, nam sicut optime notauit D. Greg. 4. moral. peccatum, quod ex peccato oritur, non iam tantum modo peccatum est, sed, & pœna peccati, quia iusto iudicio omnipotens Deus cor peccantis obnubilat, vt præcedentis peccati merito in alia etiam cadat, vt qui malum sciens operatur, deinde iuste in alia etiam nolens cadat, ita supplicia influcta ijs, qui nondum peccauerunt, ob parentum scelera nō modo præcedentium peccatorum pœnæ, sed etiam subsequentiū peccatorum remedia dici possunt: egregia similitudine quidam talis supplicij utilitatem commendauit, ex antidoto, quod ex Vipera, Crocodillo, alijsque venenosis bestijs, in veneni remedium confi-

*Tertul. lib.
4. aduers.
Marcion.
cap. 3.*

D. Gregor.

*Peccatum
peccati pœ-
na.*

A citur. Filij (dixit Hieremias, cap. 7.) colligunt ligna, & patres succendunt ignem, & mulieres (id est vxores) conspergunt adipem, vt faciant placentas Regina cæli, & libent Dijs alienis: hic est mors, & misera mortalium conditio, vt filij cooperentur iniquitatibus patrum, & consequenter cum eis puniantur. Vnde miraculum grande dicunt diuinæ litteræ, quod pereunte Coreb non perirent filij eius. Num. 26. quod scilicet patrum sceleribus non consenserint: vnde per miraculum penduli aperta terra remanserunt.

B Circa secundum, quod scilicet Deus velit, vt per eadem media, quibus homines deliquerant respiscât, id aperte videtur tradere Paul. ad Rom. 6. *Humanum dico propter infirmitatem carnis vestra, sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditia, & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitia in sanctificationem.* Quorum verborum sensus est, licet plus Deo teneamini seruire, quàm peccatis iuxta illud Baruc. 4. *Sicut fuit sensus vester, vt erraretis à Deo, decies tantùm iterum reuertentes requiretis eum;* tamen morem gerens humanæ conditioni fragili vtique ac debili. Dico, inquit, Paulus, quod sicut membra vestra applicuistis peccato ad pœnam vestram, sic enim iniquitas secundo loco sumitur, sicut etiam. Num. 5. de muliere de adulterio suspecta dicitur, quod, *Portabit iniquitatem suam,* id est pœnam, sicque Pagn. & Vatab. legunt: *Feret noxam suam,* ita etiam eadem atque animos vestros applicate ad seruiendum Deo. Ad idem facit, quod cum Deus posset thuribulo Dathan, & Abyron, quos incendio aperta terra deuora-

Hierem. 7.

Filij patrũ
scelera se-
quantur.Num. 26.
v. II.Paul. ad
Rom. 6.

Baruc. 4.

Num. 5.
Pagnin.
Vatab.

Num. 16.

Deus homi-
nū vasa in
melius com-
mutat.Osee. 8.
vers. 12.R. Leui.
R. David.
P. Aug. 1.
de Doctr.
Christ. c. 4.

Prouer. 30.

uit, pariter cum ipsis consumere, ne amplius compare-
rent, noluit tamen, sed præcepit. Numer. 16. vt ex illis
confectæ laminæ altari affigerentur, vt si quando thu-
ribula in falsorum deorum cultum, dum illis thus ado-
lebant inseruierāt, postea in honorem veri cultus, ve-
rique Dei transferrentur, solet enim Deus vasa con-
tumeliæ in vasa gloriæ commutare; sicut é conuerso
Sathan filios Syon inclitos amictos auro primo facit,
vt repententur in vasa testea.

Illustrari potest amplius hæc doctrina ex Osee. c. 8.
vers. 12. apud quem miser dives de partis diuitijs glo-
riabundus, inquit: *Veruntamen diues effectus sum, inue-
ni idolum mihi.* Vnde vox *on* significat non modo ido-
lum, sed virtutem ac fortitudinem, nam diuites pro
idolis, ac fortitudine diuitias reputant, cum habeant
in thesauris corda; tamen siue *on* sit á radice, *auan*, la-
bor est, & fatigatio, peruersitas, & iniquitas, siue á ra-
dice, *oy*, idest, *ua*, nihil aliud sonat nisi calamitatem,
& miseriam, dolorem vtique luctum, sollicitudinem,
murmur, vanitatem, concupiscentiam, & mēdacium,
vt ex Rabbinis tradunt Leui, & David, nam impij pa-
riter cum diuitijs, quas sibi idola effingunt mendaciū,
& laborem hauriunt, vt in eodem, in quo peccant pa-
riter flagellentur. De quo vide Patrem Augustinum.
1. de Doctrina christiana. cap. 4. vbi late: *Suaui est,*
enim, *homini panis mēdaciij, & postea implebitur os eius*
calculo. Prouer. 30. vnde de miseris diuitibus apud
Aggæum dicitur: *Comedistis, & non estis saturati, bi-
bistis, & non estis inebriati, &c.* Sunt enim diuitiæ, sicut
fodomitica poma ad speciem pulchra (vt inquit So-

linus.

A linus. cap. 44) sed mandī nō possunt, compressa enim, siue contacta in fumum, ac cineres dissoluuntur; vnde merito mundus illa offerens, & aestimans nimioque labore donans assimilatur mercatori illi pessimo Chanaan, in cuius manu statera dolosa, talis vtrique, quia tanquam suauia, & magni momenti vendit ea, quæ, & laboriose acquiruntur, & laboriosius sustinentur, sed de his alio loco cum Aggro.

Solinus.

Mundi bona
fucata,
& vana.

ADNOTATIO SECVNDA.

B *Graue supplicium senes non reuereri.*

C **D**iuus Bonauentura expositione in Psalm. cap. 7. vers. 4. art. 1. ad illa verba Psalmi 117. super senes intellexi, nota inquit; quod, *Senes venerabiles ostenduntur à tribus, à natura, à scriptura, à peritia multitudine, quoniam illos hæc dignificat, hæc honorificat, hæc coronat.* De primo, dignitas senum canities. Proverb. 20. *Ecce natura senes dignificans.* De secundo, coram cano capite consurge, & honora personam senis. Leuit. 19. *Ecce scriptura senes honorificans.* De tertio: *Corona senum in multa peritia.* Eccles. 25. *Ecce peritia mensura senes coronans:* hæc diuus Bonauentura, quibus sane eleganter, & satis Laconice, quicquid in senectutis laudem adduci poterat visus est comprehendisse, vt inde facilius concludatur, quàm graue crimen sit, senectutem non reuereri; siquidem, & naturæ legibus, & scripturæ sacre, & ipsius sapientiæ regulis aduer-

D. Bonaue.
expos. in
Psalm. 6. 118.
ver. 4. ar. 1.

Prou. 20.

Leuit. 19.

Eccles. 25.
Senectutis
laudes vnde
desumpta.

sabitur,

sabitur, qui tale nefas non sit reueritus, hoc autem ex sequentibus illustrari poterit.

Circa primum adeo notum fuit semper, ipsa natura duce, honorem maximum, ac reuerentiam senectuti deberi, vt ex antiquis plurimi caeca imbuti superstitione in senectute aliquid, quasi diuinum agnoscentes illi delubrum consecrauerint; illi honorem exhibendum docuerunt antiquiores Philosophi, Plato Dialog. 9. de legibus, Cicer. 2. de officijs: *Adolescentis est, inquit, maiores natu vereri.* Et 3. de Rep. optimam rationem huius rei reddit idem Plato, dicens: *Quia senectus duos custodes habet, pudorem scilicet, & timorem.* Sic etiam 3. Ethicor. Aristoteles: *Omni seniori, dixit, honor est pro atate reddendus assurgendo, & sessione cedendo.* Vnde Satyricus Iuuenalis, Satyr. 3. *Credebant hoc grande nefas, & morte piandum; si iuuenis vetulo nō assurrexerat,* hincque Spartanis sancita lex in theatro consistentibus ad senis ingressum assurgendum esse, vsque dum confederet, teste Plutarcho: & Romani adulescētes seniores in Senatum deducebāt, eisdemq; in domum redeuntē comitabantur. Prætereo quod a senibus Senatus dicitur, siue vt alius verbo ludens ingeniose notauit, idem senior sonare videtur, quod Hispanice, *Señor,* est plane senectuti ipsa natura duce honor tribuendus, neque enim par est senes inuenum more colere, & honorare, quem morem iam, quasi deflexum, & confectum senio pulchre adduxit Eligiacus poeta. fast. 5.

*Magna fuit capitis quondam reuerentia cani
Inq; suo pretio ruga senilis erat.*

Templi senectutis.

Plato Dial. 9. de leg.

Cicer. 2. de offic.

Plat. 3. de Rep.

Arist. 3.

Ethic.

Iuuen.

sat. 3.

Plutarcho.

Plat.

Plat.

Plat.

Plat.

Plat.

Plat.

Ouid. fast. 5.

A Quid de diuinis litteris circa secundum? plane dicendum, quod dum Scriptura sacra debitam senectuti reuerentiam commendauit. Leuit. 19. *Coram cano capite consurge, & honora personam senis*, additur, & *time Dominum Deum tuum*, quasi contra Dei timorem sit non reuereri, neque honorare personam senis, quod peculiariter huic præcepto, & non alijs adscribitur: merito sane patet, quam recte Plato custodem senectutis timorem dixerit, sicque Prouerb. 16. Corona dignitatis dicitur senectus, quæ in uis iustitiæ reperitur, de quo in sequentibus.

Leuit. 19.
Quale crimen senem negligere.

Prouer. 16.

B Quod uero dignitas senum sit sapientia, & peritia indicauit optime D. Gregor. super primum Reg. cap. 16. ubi de senioribus Berlehem inquit, *Sunt uiri eruditi, & qui in Iudæa peruenerunt ad sensuum maturitatem*. Unde, si quis honor sapientiæ debitus censetur, senibus proculdubio, tanquam sapientibus est exhibendus, graueq; proinde supplicium deplorat Hieremias, quod Chaldaei, & Romani in deuastatione urbis Hierosolymiticæ faciem senis non erubuerint.

D. Gregor.

C In confirmationem notauit optime D. Ambros. Beatam Virginem primo Elisabetham cognatam salutantem, dicens: *Decebat, ut iunior seniori deferret obsequium*, nec obstitit plane, quod rerum omnium conditorem gestaret in utero, siquidem & ipse postea filius eius baptizatus est à Ioanne; & tandem discipulos erudiens, primum inter ceteros nominat Petrum. Ioan. 1. qui & senior erat, & ætate prouectior. Plane hoc est graue supplicium, quod Deus comminatur per Baruc ad litteram. cap. 4. dicens: *Adduxit super eos*

D. Ambr.

Ioan. 1.
Baruc ad
litt. cap. 4.

gentem

Lyran.
Septuag.
Sap. 2.

gentem de longinquo, gentem improbam, & alterius lingua, quæ non sunt reuerita senem; improbam: explicat Lyran., bonis moribus carentem. Melius Septuaginta, impudentem, nam pudor senectutis custos ex Platone supracitato, & Sap. 2. Inter ea, quæ impij in genus humanum illaturos se promittunt nocumenta, dicitur: *Non parcamus veterano, nec reueremur canos*; quid aliud actum est cum miseris Iudæis, quando principes eorum suspensi sunt, & senes ludibrio habiti.

Sap. 4.

Sed expendamus ergo, qualis nam senectus huiusmodi reuerentiam promereatur: illam describit optime diuina. Sap. cap. 4. *Senectus enim venerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata, cani autem sunt sensus hominis, & atas senectutis vita immaculata.* Sic D. Ambrosius, per Abrahami senectutem. Gen. 17. quæ dicitur bona, & non dicitur longa, credidit signari complicationem multarum virtutum, quæ etiã erant in Sara, & quod eodem sensu etiam boni iuuenes senes dicuntur: sic Thob. cap. 4. bona senectus commendatur:

D. Ambro.
Genes. 17.

Thob. c. 4.

Beda.

Accessit ergo Thob. ex Ninive cum uxore sua, & filijs, & filiorum filijs, & regressus est ad soceros suos, & inuenit eos in senectute bona. Quem locum Beda sic explicat: Hos enim in senectute bona inuenit, cum bonis operibus diu studuisse se donante (idest Deo) letatur, alioquin in mala senectute videt, & id circo praterit eos, qui diutius viuentes non maturi sunt consilio, non candore bonæ actionis, quasi canitie venerandi, sed vitiorum sunt onere incurui. De quibus dicit Isaias, cap. 65. *Centum annorum morietur puer, & peccator centum annorum maledictus erit.* Hæc Beda, & merito sane sola senectus

Quæ senectus venerabilis.
Isai. c. 65.

A virtutibus comitata honorem, ac reuerentiam pro-
 A retur; vti enim pulchre dixit Democritus licet robur,
 & forma corporis bona sit, senectus tamen flos est tem-
 perantia, & prudentia, elegantius vero D. Hierony-
 nius, epist. ad Nepot. *Omnes pene virtutes corporis mu-
 tantur in senibus, & crescentes sola sapientia decrescunt
 cetera vires.* Aliter autem, nisi huiusmodi senectus sit,
 sed talis, qualis apud Daniel. cap. 3 describitur. *Egressa
 est iniquitas de Babilone a senioribus iudicibus, qui vi-
 debantur regere populum:* non modo nullam prome-
 rebitur reuerentiam, nullumque honorem, sed potius
 B insigni afficietur ignominia, cum peccata senum gra-
 uiora sint, ideoque Hieremia. 17. *Syllo ferreo, & in
 vngue adamantino incidenda videantur.* Origen. su-
 per Hieremiam, homil. 12. & super Matthaum, homil.
 35. eleganter D. Ambros. serm. 13. super Psalm. 118.
 C *Super senes intellexi,* hanc verba de populo Christiano
 intelligit, quid super senes intelligit, hoc est super se-
 niores principes Iudeorum vetustatem litterarum sequen-
 tes, quae occidit sine spiritu, sicque illi materiales, &
 carnei mentes ad caelestia non erigentes, sed humi rep-
 tantes improbam, & ignominiosam egerunt senectu-
 tem, propter quam hostes eorum, talium senum facies
 non erubuerunt, qui enim iunioribus talia praebent pro
 virtutibus vitiorum documenta, merito ab iisdem, apud
 quos in pretio haberi oportebat, tanquam ridiculi in
 ludibrium, & ignominiam reputantur: circa quod op-
 tima sunt verba Chrysost. hom. 57. contra eos, qui com-
 madijs astant, cum tamen senes sint. *Video enim non
 iuuenes tantum, sed & senes insanire,* quorum genera

D. Hieron.
 ep. ad Nep.

Dan. 3.

Hiero. 17.
 Orig. sup.
 Hier. hom.
 12. & super
 Matth. ho.
 mil. 35.
 D. Ambro.

D. Ioann.
 Chrysost.

D. Chrysol.

ac non in apto ferre merito. D. Chrysol. erubescit, cū videt virum eam tunc venerabilem, eam labefactam, & filium secum trahentem, quid hoc magis ridiculum, quid indignius? filius à patre pudicitiam discit: *Mordent vos hac verba? & hoc volo:* concludit Chrysol. & nos iisdem verbis versum istum.

VERSUS XIII.

*Defecerunt senes de portis iuvenes de
choro psalterium.*

VERSUS XV.

*Defecit gaudium cordis nostri: versus est
in luctum chorus noster.*

VERSUS XVI.

*Cecidit corona capitis nostri: va nobis,
quia peccauimus.*

Pagnin.
Variab.
Septuag.

Agninus ex Hebræo transfert. *Senes de porta cesauerunt, iuvenes à cantico suo.* Vatablus similiter. Septuaginta legunt: *Et senes à porta cesauerunt electi ex psal-*

A *mis eorum cessauerunt. Chaldaus: Senes à portâ iudicium ordinariorum cessauerunt, & iuuenes à domo cantici sui.*

B Consonant prædictis versionibus Recentiores, conueniuntque in explicanda maxima calamitate, quam Ieremias præfatis versibus deplorandam inducit: ostēsis enim malis, quæ in tam acerbis deuastationibus sustinuerunt, consequenter ostendit bona, quibus privati sunt, vt enim eleganter dixit Seneca. Absentia boni malum præfens. Primum ergo luget iudiciū absentia, qui iustitiā exercerent inter partes secundum præceptū. Deuter. 16. Secundum, quod luget est, quod non habuerint iuuenes, qui cantica celebrarent. *Iuuenes de choro psilentium.* Et ex his consequenter luget tertium defectum scilicet interioris gaudij. *Defecit gaudium cordis nostri.* Defectum etiam exterioris cum chorus lætitiæ versus sit in luctum, quia scilicet, vt credit Hugo die Paschæ, quando putabant se esse in gaudio, & lætitiæ capti sunt à Romanis. Quartum malum, quod luget est defectus Regis, vnde additur. *Cecidit coronâ capitis nostri,* id est regia dignitas ablata est à nobis, sicut vaticinatum est per Ezech. 21. *Aufer cidarim tolle coronam.* Et tandem huiusmodi supplicij afflicti concludunt assignantes miseriæ causam, & ex ea diuinam iustitiā commendantes. *Va nobis quia peccauimus:* seu vt Pagn. & Vatabl. *Va nobis nunc quia peccauimus:* nam peccatores sæpe ex solis miserijs, quas patiuntur animaduertunt; sero enim sapiunt; hæc ex mente Hugonis.

C *Pro senibus* habetur in Hebr. Sanedrim, Græcē Cy-

Seneca.

Deut. 16.

Hugo.

Ezech. 21.

Pagn. & Vatabl.

nædri, id est confessores, Senatores, siue iudices ordinarij, cessauerunt de portis, hoc est non exercuerunt amplius iudiciariam potestatem, quam in portis exercebant, ne rustici per ciuitatem diuagrentur, sicut

Deuter. 16.

Deuter. 16. *Iudices & magistrōs constitues in omnibus portis tuis.* Et cap. 22. *Ferent secum signa virginitatis ad seniores urbis, qui in porta sunt.* Sic explicabis ver-

Psal. 116.

ticulum Psal. 116. Non confundetur cum loquetur inimicis suis in porta; id est cum ab aduersarijs vocatus fuerit ad iudicium; sic Deuter. 17. vbi dicitur: *Et iudicium intra portas tuas videris.* Legit Pagnin. *Res causarum in portis tuis.* Septuaginta: *Verba iudicij in ciuitatibus vestris;* idem ferè Chald. sicque Amos 5. dicitur: *Constituite in porta iudicium.*

Deut. 17.

Pagnin.

Septuag.

Amos. 5

Iuuenes de choro psalentium, seu à cantico suo, vt Pagnin. & Vatablus, aut quod idem est à domo cantici sui, vt Chald. seu vt Septuaginta. *Electi cessauerunt ex psalmis.* Idem tamen sensus fit semper, per quem indicetur absentia letitiæ, quæ à iuuenibus cum cantico exercebatur, dum prospera, ac læta eis contingebant, quasi in gratiarum actione, seu prænimio tripudio gestientes.

Pagn. &

Vatabl.

Septuag.

Pagnin. &

Vatabl.

Carth.

Defecit gaudium, seu cessauit vt Pagnin. & Vatabl. & Chaldaeus: *Cessauit letitia.* Versus est in luctum chorus noster, sic omnes vertunt, chorus sumitur pro multitudinē canentium, sicut explicat Carth. credens Prophetam hoc loco mysticè lugere iuuenes, qui facultatibus Ecclesiarum abutuntur, nec choro intersunt, atque etiam religiosos, qui à choro propter leuia abstinent, aliter chorus Hebr. Machol. id est vacuum, aut

A perforatum musicum est instrumentum duabus constans ciculis aeneis, quarum altera inflatur, altera sonum emittit, sic D. Hier. sed melius sumitur pro multitudine canentium, praesertim Leuitarum, vel etiam aliorum, qui psallunt, & canunt, dum res prospere agitur, sic Psal. 150. *Laudate Dominum in tympano, & choro.* Hebr. Machol. mysticè tunc vertitur in luctum, cum anima per peccatum in profundum tristitiæ barathrū demergitur, & ut quidam optime notauit, peccator propter peccatum, non solum priuatur gaudio, & festiuo instrumento, sed ut in ipso dolorem, ac luctum inueniat ex cantico sonoro, & latis vocibus vertitur in luctum, & lamentum, sic vaticinatum fuerat per Amos. cap. 8. *Conuertam festiuitates vestras in luctum, & omnia cantica vestra in planctum, & Iob. Versa est in luctum cythara mea, & organum meum in vocē sistentium: vbi non solum cessant læta instrumentorum voces, sed in tristitiæ cumulum commutantur in planctum.*

D. Hieron.

Psal. 150.

Amos. c. 8.

Iob.

C *Cecidit corona, &c.* Sic similiter vertunt omnes: sensus autem est: cecidimus à dignitate, & corona Regni, atque libertatis sub aliorum ditione, & imperio constituti sine Rege, & Regno, sine iudicibus ad portas, non solum autem deerant iudices illi, qui in vtroque inferiori Senatu Sanædrim inferiora discernabant, sed etiam supremi illi iudices, qui grauissimas, & communissimas causas iudicabant, in hoc verò statu Rege etiã caruere, quasi dicerent: Ruit Regnum nostrum, hoc enim cornu, atque corona significat. 1. Reg. 2. *Subleuauit cornu Christi sui.* Et Luc. 1. *Erexit cornu salutis nobis in domo David.* Regnum enim paulatim extinctū

1. Reg. 2.
Luc. 1.

Iob. 19.

tandem cecidit. Et ablatum est in Sedechia; Corona etiã pro honore sumitur. Iob. 19. Spoliabit me gloria mea. Additur deinde: Abstulit coronam de capite meo. Et Ieremias, cap. 13. Descendet de capite vestro corona gloria. Ad quem locum, & h̄i lōgissima, subtilis tamen est allegoria, quæ per coronam gloriæ intelligit Messiam ex Adamo nostro descendentem. Pinto hoc loco per coronam intelligit, templum Hierosolymitanū, quod euersum fuit, & cecidit in expugnatione Babylonica.

Dionys.
Chart.

Dionysius Carth. mysticè caput nostrum ratio, corona, sapientia, cum ergo rationem à supremis ad infima deiicimus ruit corona de capite nostro, corona Prælatorum sunt etiam hi, quos ad cœlestem patriam ducunt. Phil. 4. *Gaudium meum, & corona mea.* Deinde dum Principes, & Prælati in vitia cadunt, cadit etiam corona capitis nostri; dicitur etiam corona capitis, infusa charitas, vel spirituale sertum virtutum floribus contextum, quo anima tanquam corona adornatur; hæc ex Carth. prætereò alias coronæ acceptiones, quæ, non ita ad hunc locum.

Phil. 4.
Quasi sic corona prælatorum.

ADNOTATIO VNICA.

Maiorum peccata quantum inferioribus noceant.

Circa hanc adnotationem iam supra tetigimus, quo pacto maiorum peccata seueriori digna sin-

suppli-

A supplicio, ex eo, quia alijs ansam, & exempla peccandi præbent. Expendamus nunc, quomodo etiam ex dignitate peccantis crimina grauiora reddantur, ideoque amplius alijs acrius punienda; egregie Orig. hoc adnotauit ad illa verba. 1. Reg. 2. *Erat autem peccatum puerorum grande nimis coram Domino, quia detrahébant de sacrificio Domini.* Grande inquit Orig. quia puerorum, senum autem grauissimum, vnde Christianorum, religiosorumque peccatum multo grauius reputatur, crescit enim delicti granitas ex dignitate personæ, quæ ad illud euitandum strictiori vinculo tenebatur sic apud Dan. cap. 13. Execrandum nimis redditur senum peccatum. *Egressa est iniquitas de Babylone à senioribus iudicibus, qui videbantur regere populum.* vbi Lyr. Erant senes maturitate ætatis, iudices sublimitate authoritatis, præbiteri apparentia sanctitatis. Vbi vides grauitatem criminis ex peccatis qualitatibus, aliàs dignitatibus inculari, quod Daniel verbo vno claudens illis obiecit eodem cap. vocans illos senes inueteratos malorum. Nec præterea illa posteriora verba, videbantur regere populum; nam iudices erant anni illius, sed qui prælati opere putantur, cum verbo non docent, sic videntur regere, non tamen regunt, sed potius perdunt populum. Hinc assurgat quilibet Christianus, vt videat quanto strictiori vinculo ad legis obseruationem teneatur, quantoque acrius puniri debeat, si delinquat, quam veteres illi prioris legis cultores, cuius rei inter cetera, elegantem, & optimam reddit Tert. rationem lib. de pudic. cap. 7. dicens. Nec idolatræ veniam sperent, quia populus Iudæorum illam cō-

1. Reg. 2.

Orig.

Dan. 6. 13.

Lyran.

Tertul.

sequutus est Iſepe, nec homicidæ, quia Achab sanguinè Naboth deprecatione deleuit, nec adulteri, quia Dauid Vriæ eadem cum causa eius, Mechia confessione purgauit; cū ceteris, quæ tamē cautē leges, cum ad nuptiarum iterationem veneris; rationem verò assignat ex discrimine vtriusque legis, antiquæ, & nouæ, illa enim nō corpus Christi, non membra Christi, non templum Dei vocabatur, cum Mechia veniam conſequebatur, quia ſcilicet Christianorum peccata grauiora ſunt, ſeueriusque puniendi qui in hac lege peccant, quam, qui in illa. Sic etiam Prophetæ, PP. q; loquuntur conferentes Iudæos cum gentibus: & maior (inquit Ierem. cap. 4.) effecta eſt iniquitas filiaſ populī mei peccato Sodomorum, quæ ſubuerſa eſt in momento, & nō caperūt in ea manus. Ratio autē assignatur, quoniam Sodoma non contaminauerat Dei ſacrarium, nec legem Dei apud ſe habebat, nec vates, nec Prophetas, ſicut Hieroſolyma; violauerat autem legem naturalem, Hieroſolyma autem naturalem, & ſcriptam, vnde per Ezech. 16. illi obſcit Deus. Non fecit Sodoma ſoror tua ipſa, & filia eius, ſicut feciſti tu, & filia tua; & Chriſtus D. apud Math. cap. 11. Conſequenter grauius ſupplicium inducendum in Capharnaū promittit: *Terra Sodomorum remiſſius erit in die iudicij, quā tibi,* ſcilicet propter peccata Prophetarū eius, & iniquitates ſacerdotum eius, & ob prædicationem, quam non receperunt. En quomodo ex dignitate perſonæ accreſcit grauitas criminum, en apparet quanto arctius ſacerdotes, religioſæque perſonæ ad exactam legis obſeruationem, ſeueantur, quantoque ſtudio debeant curare, ne

Ierem. c. 4.
 Thren.

Ezech. 16.

Mat. c. 11.

Act. 17

A ab vno peccato in aliud dilabantur trahentes in funi-
 culis vanitatis peccatū, *Isai. 5.*, peccatum enim, quod
 per pœnitentiam non diluitur mox suo pondere ad
 aliud trahit, pariterque plagæ Dei ex peccatorum gra-
 uitate accrescunt. Expende *Egyptum* primum cru-
 ciatam siniphibus, id est, musculis paruulis, mox ma-
 ioribus, deinde ranis, tandem morte Primogenitorū;
 sic pariter dictum est. *Ecclesiast. 3.* *Cor nequam graua-*
bitur in doloribus, & peccator adiciet ad peccatum, pro
quo expende simul Cainum ex inuidia in odium, ex odio
delapsum in homicidium, ex homicidio in cōtemptū
Dei sui; Deo enim de fratre ipsum querenti. Genes. 4.
respondit. Numquid ego custos sum fratris mei? Adde
 ipsum tandem lapsum in desperationem, quia in dete-
 rius abeunti nullus modus est, dixit *Augustin. Pater.*
 Idque amplius in iuitis illustrari potest. *Dauid concu-*
piscit alienam, & quia captis non obtulit, mox
adulterium comittit, tandem homici-
dium fidelis militis per-
patratur.

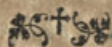
*Isai. 5.**Eccles. 3.**Genes. 4.**P. Aug.*

VERSUS. XVII.

Propterea mæstum factum est cor nostrum
ideo contenebrati sunt oculi nostri.

VERSUS XVIII.

Propter montem Sion, quia disperijt vulpes
ambulauerunt in eo.

Septuag.

Septuaginta apud Montanum legunt,
propterea factum est dolorosum cor nos-
trum, & aliquæ antiquiores versiones ha-
bebant. Propterea mæstum factum est in
dolore, cor nostrum, cum quibus legit

Hugo.

Hugo, quæ tamen particula, *cum dolore*, neque in Græ-
co, neque in hebræo legitur, & si neque in illis, neque
in Vulgata correctâ haberetur, non tamen immutabat
sensum, sed tantum explicabat exortam tristitiam à
dolore, quo Propheta vexabatur videns miseram suæ
gentis captiuitatem, Regni euerfionem, vrbis ruinam,
direptionem templi, cæterasq; calamitates, quas prius
mente præuiderat, sic postea non sine dolore magno,
& intuebatur in alijs, & experiebatur in se pro corde,
est in Hebr. *Leb*, idest, cor, siue medium, nam cor in
medio hominis est, recteque tristitia, quæ totum capit

hominem

A hominem in corde describitur. *Propter montem Sion* super montem Sion habet vsitata phrasis, est in sacris literis vt particula super accipiatur pro causali *propter* sic 2. Reg. 1. in planctu illo Dauid pro occiso Saule, & Ionatha filias Israel allocutus dixit: *Super Saul flete, qui vestiebat vos coccino in delitijs*, & id est flete propter mortem Saulis; item Num. 20. Mortuo Aaron, quod omnis populus fleuit super eo triginta diebus. Et Luc. 19. Dominus videns ciuitatem fleuit super illa Et 23. Filiabus Hierusalem propter ipsum stentibus, dixit: *Nolite flere super me, sed super vos ipsas flete*; quasi diceret in me nulla fletus est causa, super vos flere, in quibus miseræ luctus depofcunt, & lacrymas. *Vulpes ambulauerunt in eo*, pertransierunt, quia scilicet liberæ iam direpta Hierusalem vulpes, quæ vastæ erant in Palæstina more suo habitantes in macerijs, domuumq; ruinis liberæ per Hierusalem montemque sanctum Sio discurrebant.

B Idem Septuaginta apud Beierlinch in Bib. quatuor versionum legunt. propterea maxore fuit mæstum cor nostrum, idem sensus fit, Pagn. & Vatablus per causalem exponunt. *Propterea mæstum fuit cor nostrum, propter ista obtenebrati sunt oculi nostri propter montem Sion, quia disperijt, ita vt vulpes ambulent in eo*. Chaldaea specialiter pro luctus causa templi destructionem adducit: *Propter domum sanctuarij, quæ deserta est infirmatum est cor nostrum, & propter istum populum domus Israel, quæ abiit in transmigrationem obscurati sunt oculi nostri, propter motem Sion, quia desolatus est, sic enim vertit, disperijt, Vulpes ambulauerunt in ea.*

2. Reg. 1.

Num. 20.
Luc. 19.

Septuag.

Pagn. &
Vatabl.

Dionysius in allegoria horum versuum videtur priora verba connectere cum antecedentibus, quasi dicat, quia cecidit corona de capite peccatorum, ideo loquitur Eccles. dicens mæstum factum est cor nostrum, id est, Religiosi, qui comparantur cordi ob multa, quæ apud ipsū videre poteris, & merito, sicut enim in corpore humano cor est primū viuēs, & vltimū, moriens; ita similiter Ecclesiastici, religiosæque personæ debent esse, quæ primo spiritualiter viuant, & luceant in Ecclesia, vt vltimo extinguantur, seu potius nunquam extinguantur. Et propter eandem allegoriam per oculos colligit Prælatos in capite Ecclesiæ cōstitutos. Iob. 29. *Oculus fui q̄, caco.* Et Isaia 50. *Induam cælos tenebris, & ponam saccum in tegumentum eorum.* Vbi per cælos prælatos intelligit Dionysius, quos in populi supplicium Deus se tenebris obducturum promittit.

Melius tamen, & consequentius connectendus est primus versus cum consequenti, quasi dicat, Cor nostrum mæstum factum est, & oculi nostri præ lachrymis, & vigilijs assiduis contenebrati defecerunt præ nimio fletu, quia vidimus desolatam ciuitatem Sanctam, & templum euersum, ita vt quæ domus sanctuarium fuit Dei, omniumque Iudæorum solatium, nunc vulpium habitatio reddatur. Sic ferè ceteri Interpretes: Pinto, Costa, & ceteri, ipsi enim, qui pro temporalibus cladibus luxerant; nunc propter spiritualia vehementius lugentes introducuntur.

Aliter dici potest. *Propter montem Sion, quia disperijt,* id est, quia in diuersa perijt, diuersis enim locis, ac regionibus dispersi Iudæi perierunt, tunc autem mons

Iob 29.
Isai 50.

A Sion accipitur pro venientibus ad montem Sion, sicut cap. 1. dictum est: *Eo quod non sint, qui veniant ad solennitatem*, seu vt in Hebr. *à non venientibus festi*, in quo nullum ad mittebat solatium, vt ibidem dicitur, *non est qui cõsoletur*. Iam verò, si per vulpes ad litterã, sed sub metaphora intelligantur hostes Hierusalem Chaldæi, siue Romani, quæ est communissima interpretum expositio, meritò sane vberiores lachrymæ introducentur, meritoq; Hieremias, & capiti desiderabit aquam, & oculis fontes lachrymarum, vt deplorat hæreticos, quasi vulpes per Ecclesiæ rimulas latitantes, semperq; insidiantes in abscondito, de quibus Deus per Ezech. cap. 13. hoc vaticinatus fuerat dicēs.

B Quasi vulpes in deserto Prophetæ tui Israel erunt; quod de hæreticis explicat insignis Sotus Maior, qui ad instar vulpium in macerijis latitant domesticis aubus, infirmioribusque filiis Ecclesiæ insidiantes.

Neque ineptè alij per *vulpes* homines versutos, & malitiosos intelligunt, de quibus Christus Dominus. Luc. 9. dixit: *Vulpes foveas habent, & volucres cali nidos, filius autem hominis, non habet vbi caput suum reclinet*, vbi D. Cyril. Alex. vulpes malitiosas, & astutas intelligit dæmonum potestates. Sicque interlinealis hoc loco per *vulpes* intelligit Sarracenos dolosòs, sicut vulpes; & Christus Dominus. Luc. 13. Herodi remisit dicens: *Dicite vulpi illi*. Egregiè de hoc genere gentis dixit Satyrus: *Et astutam seruant sub pectore vulpem*.

Sensus mysticus ad presentes versus.

Ezech. c. 13.

Luc. 9.

D. Cyril.

Luc. 13.

Potest locus optimè intelligi de anima, quæ à gratia per peccatū cadit, & in qua templum, quod per virtutes in se metipsa sponso Christo Domino edificauerat destruitur, ita vt Sanctuarium Dei (sic animam iusti vocant Aug. & Greg.) & templum viuum Dei, sicut vocauit Paulus, fiant habitationes vulpium, idest demonum, nam vt inquit D. Hieron. in Apologia contra Ruffin. *Peccare est omnium, insidias tendere diaboli.* Vnde merito per insidiantes vulpes diabolus intelligitur. Idem docuit Greg. Naz. oratione 3. contra Iul. Imper. dicens illum sepe leoninæ pelli vulpinam intexisse, quia scilicet non solum vi, sicut leo, sed dolo, & fraude, sicut vulpes christianos vexabat; illisque proinde adaptari potest id, quod D. Ambros. dixit ad citata verba. Luc. 9. Merito foveas habet, quia locū, quē habuerant perdididerunt, quod, vel de diabolo intelligi potest è celesti sede delapsū, vel de hæreticis extra Ecclesiam in ruinis, & macerijs constitutis, vel tandē de anima, quæ per peccatū vulpina fouea inclusa redditur, cum antea per gratiam templum esset Dei viuū.

Aug. &
Greg.
D. Paul.
D. Hieron.

Greg. Naz.

D. Ambr.
Luc. 9.

2. Corint. 6.

Glos. ordin.
Ierem. 8.

Gen. 3.
Psal. 38.

Glossa ord. locum allegatum de Christo explicat, & cum primum duplicem dolorem inducat iuxta illud Ierem. 8. *Dolor meus super dolorem, in me cor meū marens*, quia scilicet peccatorum dolori dolor additur compunctionis, vnde vnum dolorem malum dicit, alterum bonum. Primum probat ex Gen. 3. *In dolore paries.* Secundum ex Psal. 38. *Et dolor meus renouatus est.* Tandem obsecratos malitia peccatorum oculos dixit, & infectos, ita ex peccatis, vt Christi lumen videre nō

potuerint;

A potuerint; Christum autem D. per montem Sion allegoricè intelligit, abscisum utique sine manibus de monte. Dan. 2. est, qui sine viri ope ex purissimis Virgini sanguinibus homo factus, preparatusque super verticem montium. Michea 4. *Et monstratus in exemplari Moysi in monte.* Exod. 25. *Qui tamen cum esset equalis Patri.* Ad Phil. 2. Semetipsum exinanioit, & formam ferui accepit, ut hominem à seruitute peccati redimeret; idèd autem hic mons Sion disperijt, quia per mortem disperijt, dissoluta vnione inter partes humanitatis, quam sibi hypostatice copulauerat, retenta autem semper vnione cuiuslibet partis ad Verbum, nam in triduo, & si anima disuncta esset à corpore, tamen anima vnita mansit Verbo, sicut & ipsa caro, hæretici Iudæi, qui de incarnatione male senserunt, & quibus Christi mors scandalum fuit in monte isto non habitarunt, quia illi non crediderunt, sed in ruinis, & in cauernis maceriae facti consortes diaboli, & partes vulpium: Psal. 61.

B Quid ergò mirum, quod impij Iudæi sine tēplo sint, & in merore habitent consumpti squalore, qui ex probaturi aliquando erant Christum D., quod destrueret templum Dei non intelligentes destructionem corporis per mortem in ipsorum medicinam exequendam. Math. 27. Dolorem ipso templi velo scisso indicante. Quid mirum si Dijs alienis, & quos ignorabant seruirent apud Chaldaeos, & Rom; qui apud se, & intra claustrum templi sui Deum hominè non cognouerūt, nec sunt reueriti, id plane ad ipsos dicitur Naum. 2. *Porte flauiorum aperta sunt, & templum ad solum dirutum,*

muigoiã

quod

Dan. 2.

Michea. 4.

Exod. 25.

Ad Phil. 2.

Psal. 61.

Math. 27.

Naum. 2.

Deut. 28.

quod de Hierosolymæ debastatione cōm muniter exponitur: id ipsam non obscure traditū fuerat. Deut. 28. *Disperget te Dominus in omnes populos à samitate terre, usq; ad terminos eius, & seruias ibi Dijs alienis, quos, & tu ignorabas, & patres tui lignis, & lapidibus, in gentibus quōq; illis non quiesces; neq; erit requies vestigio pedis tui; dabit enim tibi Dominus ibi cor pauidum, & deficientes oculos, & animam consumptam marore, & erit vita tua, quasi pendens ante te. En apertē cor mæstum, en obtenebrati oculi, propter mōtam Sion, quia disperijt.*

ADNOTATIO PRIMA

Tropologica ad priora verba.

Propterea mæstum factum est cor nostrum.

O Primē ad mores expendi potest ad præcedentes versus, quanto amplius peccata lugere debeamus ob spirituale detrimentum, quod animæ inferū, & propter spiritualia bona, quibus sæpe in pœnam commissi criminis priuant, quam ob temporales clades, & misérias, quas secum plerumque afferunt, vt verē cum Propheta dicere possimus. Ideō mæstum est cor nostrum, ideō contenebrati sunt oculi nostri, quia mons Sion disperijt, quia scilicet animæ nostra templum, sanctuariumque Dei, quod gratia edificauerat cum virtutibus, peccati tyrannide, & dolo dirutum est, & solo æquatum, vulpesq; & cogitationes pessimæ ascendentes in corda nostra ambulant in eo.

Egregium

A A Egregium huius doctrinae exemplum habemus in Heli, qui audito nuntio. 1. Reg. 4. quod duo filij eius Ophni, & Phinees mortui essent, mitius crudele nuntium videtur pertulisse, at ubi arcam Dei captam percepit, attende quid dicat diuina Scriptura: *Cumq; ille nominasset arcam Dei, cecidit de sella retrorsum iuxta portam, & fractis cervicibus mortuus est;* simileque accidit nuntio eius praegnantis uxori Phinees, quae subito dolore percussa peperit, & mortua est. En vides, qualem de rerum spiritualium amissione iusti concipiant dolorem. Adde, quod nato puero non aui, aut vtriusq; parentis extincti nomen apponitur, sed vocarunt eum Iccabot dicentes. *Translata est gloria Israel, eo quod capta est arca Dei,* neque enim temporales clades, etiam si parentum dira facta inuoluant cum eo dolore componendae veniunt, qui caelestium, & spiritualium doloribus est debitus, etenim lachrymae, doloresque pro perituris damnis perpeffi leues sunt semper, si cum debitis peccatis lachrymis conferantur. Et vt dixit Iuuenalis.

C *Rem pateris modicam, & mediocri bile ferendam
Si flectas oculos maiora ad crimina.*

Et hoc est, quod stultus non intelligit Psal. 50. vt bene notauit Pater August. in Psal. 93. Expendens enim lachrymas, & dolores iustorum, eosque conferens cum secundis, ac prosperis impiorum fortunis, impios faenum dixit, iustos palmam, illos, quia sicut faenum velociter arescent, hos, quia calidior sole reuiescent, plantati utique iuxta lachrymarum riuos.

Psal. 50.
P. Aug. in
Psal. 93.

Iacob. Bil.
Apol. sacra

Namq̄ fauor nimius non est fauor, ira sed ingens.
 At fauor in magno saepe dolore lateet. Verum cum peccata in memoriam adducuntur de ijs dolere debemus, in quantum nos à nostro supremo bono auertunt, spiritualeque nobis inferunt nocumentum, non verò, aut in quantum antea actæ delectationis recordatione ad vomitum nos redire compellunt, aut in quâ tum presentis, breuiterque transituræ miserix nobis causa existunt. Illico sane, atque primi parentes post peccatum cognouerunt se esse nudos consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perisomata, qua veste, cum eos Deus videret indutos. Gen. 3. Fecit illis tunicas pelliceas non contentus priori veste, & vt Theodoret. putat, non ex pellibus animalium, quæ adhuc mortua non erât, neq; credibile est animalia ad id esse occisa, neque ad id credibile est alia creata, cum Deus bina, & bina produceret in prima rerum molitione; vnde inquit Theod. *Sed fortasse ignorabant, quod pelles non solum ille dicantur, quæ ab animalibus auferuntur, sed etiam, quæ ab arboribus, igitur Adamo indumenta fecit (scilicet Deus) ex arboribus habentibus cortices aptas ad indumenta faciendâ: quare ergo Deus potius ex cortice, quam ex ficus folijs indui voluit Adamum, siquidem satis, superque consueta ficus folia peccatum in ipsius pomo commissum, vt probabilius videretur, & mihi verum, retractabant? Plane optima erit tropologia, si dicas potius corticem, quam folia ficus in vestitum Adamo delegisse, quia arborum folia, id quod delicatius in arbore, & ad aspectum pulchrius, & luxuriosius est, indicant; et per corticem, quod asperum est, & si-*

Gen. 3.

Theodor.

Adami vestis ex arboris cortice.

A gorosum designatur, voluit ergo Deus peccati memoriam semper ante Adami oculos obuerfari, vestiatur ex ficu, sed tamen peccata, ne in memoriam reuocentur, qua parte vetus potest delectatio reuiuiscere, neque, qua rerum temporalium iacturam ostentant, quæ per virentia folia sæpe significantur, cum subito deficiant, & arescant, sed, qua parte rigorosius inducunt nocumentum, priuationem, scilicet, celestis gratiæ, spirituumque bonorum, & propter hæc merito cor redditur mæstum; est enim summa plaga mæror animi. Ecclesiast. 25. Et mæror in corde viri humiliabit illum. Proverb. 12. Tristitia enim à tero dicitur, id est, consumo, cumque hæc à Deo, & propter peccata benè ordinata fuerit, etiam si vitæ hostis, & inimica videatur in præfenti, tamen vitam operatur æternam.

Eccles. 25.

Prover. 12.

ADNOTATIO SECVNDA

Tropologica, ad sequentia verba.

Contenebrati sunt oculi nostri.

C Ruamus nunc ad morum compositionem, quomodo oculi sint contenebrati, quia auertuntur à Christo monte Sion, siue quia Christus mons Sion, vt Glossa dicebat, disperijt, & mortuus est animo Iudæi peccantis, qui illum non agnouit, vel fidelis, illumque agnoscentis, qui illum operibus non est prosequutus. Oculos animarum indices, per quos homines clementiam, misericordiam, cæterosque animi affectus, & passionem clarius, quam per signum aliud exprimunt dixit optimè Ficinus, lib. 6. de Reg. cap. 10. Sed amplius eos

Glos.

Ficinus.

Lucerna
corporis
oculus est.

D. Chrysol.
Matth. 6.

Pralatorū
quales oculi
contenebra
ti.

Sapientia
cum stulti-
tiacollatio.

etiam morum indices dixerat De mosthenes, & Christi-
stus Dominus. Luc. 11. *Lucerna, dixit, corporis tui est*
oculus tuus. Merito ergo Ieremias miseriam, & luctū,
in quē ob peccata deuenerat populus idolatra per ob-
tenebrationem oculorum explicuit; est enim omnium
membrorū lucerna oculus, ut dixit D. Chrysol. hom. 55.
in Ioan. Et Christus Dominus. Math. 6. *Postquam di-*
xit oculum lucernā corporis, mox intulit. Si oculus tuus
 fuerit simplex totum corpus tuum lucidum erit, si autem
oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebro-
sum erit, si autem lumen, quod in te est tenebrae sunt, ipsae
tenebrae, quante erunt? quasi dicat. Si Ecclesiae oculi (sic
multi explicant) nam Episcopi Graece superintenden-
tes, & speculantes dicuntur, si ergo isti, qui lumē sunt,
& lux aliorum super candelabrum, & in alto positi
tenebrae fuerint, quid de alijs sentiendum? Idcirco er-
go contenebrati sunt oculi, Principes scilicet, & Se-
niores Iudaeorum, quia montē Sion Christum D. dum
disperijt per mortem, non cognouerunt. *Sapientis oculi*
(dixit Eccles. cap. 2.) *in capite eius.* Vbi scilicet ratio
est, stulti autem in tenebris; rationē autem praecedenti-
um optimē diuina Sapientia explicuit, dicēs: *Et vi-*
di, quod tantum praecederet sapientia stultitiam, sicut dif-
fert lux a tenebris; seu ut legunt Pagnin. & Vatabl.
Vtilior est sapientia, quam stultitia, sicut nobilis lux quā
tenebra, aut sicut legunt Septuaginta. *Nimis abundat*
lux super tenebras, semper eadem similitudine sapien-
tes, & recti per lucem, improbi vero, & stulti per tene-
bras designantur, & oculos obcaecos, hic est oculorū
in ceteras corporis partes principatus. Quid quāso

aliud

A aliud Christus Dominus Petro neganti. Luc. 22. dixit. Nisi quod oculos in illum conuertit. *Respexit Dominus ad Petrum*, quid de Petro dixit: *Nisi quod fleuit amare*, cognouit oculis admonendum Petrum, cognouit Petrus ab oculis in conuersione incipiendum: legimus, quod fleuerit, sed non quod dixerit, & forte ut Grissorius in. 4. c. cant. vers. 1. Quando postea Petrus interrogatus fuit. Ioan. 21. an Christum amaret, respondens: Tu scis Domine quia amo te, ad hunc fletum allusit, quasi diceret; tu scis quod ego oculis dixi, qui sunt veri a nimirum indices, & quod lachrymis attestatus sum, quæ sunt amatiu loquellæ, amoris erga te mei præstantiæ.

B Eandem ob causam ob cordis simplicitatē, operūq; reatitudinem sponsa specialiter commendatur ex oculorū pulchritudine, vt notauit Titel Magnus. 2. Cant. quod scilicet oculos habeat non vulpinos, sed columbinos, quib⁹ quid significatur, videmus ex Christo D. Marc. 7. *Stote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbae*. Tandem, non ob aliam rationem per oculos semper apertos vitam, per clausos mortem geroglyphicè descripserunt Ægyptij sacerdotes, nam qui in tenebris versatur, qui obtenebratos habet oculos, in morte iacet, visu carenti dixit elegāter Seneca. Magna pars veri latet, nihil ergo acrius, aut crudelius dici possit de miseris captiuis apud Chaldæos, aut Romanos, quam quod obtenebratos haberent oculos, nihil de Christiano homine adeo læuum dici potest, atque si oculos mentis oboccatos habeat per peccatum, ne veritatis lumē videat, hic planè verè mortuus est, vereq; cum miseris, ac stultis computatur.

Luc. 22.
D. Petrus à
Christo D.
admonitus.

Amor ex
oculis pro-
batus.

Oculi sim-
plicitatis
indices.

Oculi clausi
& aperti
quid refe-
rant.
Seneca.

VERSUS XIX.

*Tu autem Domine in aeternum permanebis, solium
tuum in generationem, & generationem.*

VERSUS XX.

*Quare in perpetuum obliuisceris nostri, derelinquis
nos in longitudine dierum?*

Septuag.

Pagnin.

Vatabl.

SEPTUAGINTA. Tu autem Domine in aeternū habitabis, thronus tuus, &c.

Quare in victoria obliuisceris nostri, siue in finem, vt alij Hæbr. apud Pagnin. Tu Domine in seculum permanebis. Vatablus

Tu Iehouah, vt quid in perpetuum obliuisceris nostri: ceteri similiter vertunt: Chald. Tu ipse Domine in aeternum est domus habitationis tuae in caelis excelsis, solium gloria tuae in generationes generationum. quare in aeternum expellis nos, relinquis nos in longitudine dierum: nihil noui, aut dissimile in alijs versionibus.

Pott lachrymas, & luctum tandem diuinam stabilitatem, ac permanentiam commendat Ieremias accepta occasione, ex nimia vexatione, quam patiebantur captiui, quamque Deus multo ante per Prophetas prædixerat, *Tu autem*, quasi dicat: Hierusalem desolata est, & destructa, templum penitus euersum, sicut tu

promiseras

- A** promiseras per Prophetas, tu autem solus permanes, sed quomodo dicit *Solum tuum*, seu vt Septuaginta, *Thronus tuus*, vel vt Paraphrastes Chald. *Domus habitationis tuae in generationem, & generationem*, per quæ proculdubio templum intelligitur. Fortè allusit Propheta, vt vult Hugo, ad locum Paralip. 32. vbi Deus dixit: *Elegi, & sanctificauì locum istum, vt sit nomen meum ibi in sempiternum, & permancant oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus*. Pro solutione ergo primū occurrit Prophetam locutum de deuastatione, & captiuitate Babylonica, à qua iterum extrahendi, & liberandi erant; non placet tamen responsio, tum quia credibilius est Prophetam etiam Romanam captiuitatem deplorare, à qua nunquam liberabuntur, vt supra diximus, tum quia templum, siue domus Dei etiam secundo ædificata non permansit. Vnde planior sensus erit templum, ac domus tua ædificata in mōte Sion perijt; tu vero permanes, & solium tuum, siue thronus tuus permanebit. Per *Thronum Dei, & solium*, multa possunt intelligi, quæ latè adducit idem Hugo, & in primis cælum. Psalm. 102. *Dominus in templo sancto suo, Dominus in cælo sedes eius, Dominus in cælo parauit sedem suam*. Et Psalm. 44. *Sedes tua Deus in seculum seculi*. Et 3. Reg. 8. Rex sapiens dicebat. *Cælum, & cali calorum te capere non possunt, quanto magis domus hac*, item cælum cæli Domino, terram autem dedit filijs hominum, vnde Isaia. 6. dicitur: *Cælum mihi sedes est*. Itaque sicut, & templum, ita, & cælum dicitur sedes Dei; vnde rectè euerso templo dicitur: *Solum tuum permanet*.

Septuag.

Paral. 32.
Dubitatio.

Solutio.

Reijcitur.

Solutur.

Psalm. 102.

Psalm. 44.

3. Reg. 8.

Isai. 6.

*Cruce solium
Christi D.
Apocal. 5.*

*D. Ambr.
Arethas.
Haymo.
Christus D.
non occisus
sed tanquam
occisus, quo
modo.*

3. Reg. 10.

*Beatissima
Virgo Thro-
nus Christi
D. est.*

Iuxta supracitaram allegoriam de Christo optima est expositio Hugonis, ita vt solium, siue thronus eius sit crux. Apocal. 5. *Vidi, & ecce in medio throni, & quatuor animalium, & in medio seniorum agnum stantem tanquam occisum*, qui locus aperte intelligitur de Christo in crucem acto, vbi obiter expende tanto gaudio Christum mortem obijisse, vt Crux reputetur eius thronus. Notant etiam D. Ambros. Arethas Haymo nō dici Christum ibi occisum simpliciter, sed tanquam occisum, qui enim tam breui ad vitam redditurus erat non occisus, sed quasi occisus reputatur, sed tamen adhuc ibi cum cicatricibus, & crucis insignijs visus dicitur in throno, nam solium istud ligni à quo Deus regnavit permanet à generatione in generationem.

Dicitur etiam Beata Virgo solium, & thronus Dei ille scilicet thronus de quo. 3. Reg. 10. dicitur, quod, *Thronum fecit sibi Rex Salomon de ebore grandem, & vestiuit eum auro fuluo nimis qui habebat sex gradus; & quanquam Rabbanus moraliter Ecclesiam intelligat per huiusmodi thronum habentem sex gradus, quā Deus in opificio mundi tanquam peculiarem sedem gloriæ suæ fabricauit; benè tamen Lyranus B. Virginē dicit, in cuius gremio Christus sedit, tanquam in throno nobilissimo recipiēs trium Regum homagia, de ebore, ratione puritatis, auro vestitum, ratione feruentissimæ charitatis, sex deinde gradus, & cætera, quæ thronus habebat ostendunt in throno descriptam Beatam Virginem cum D. Bernard. super Euang. Missus.*

Quare in perpetuum. Si hoc referatur ad captiuitatē Babyonicam loquitur humano more, inquit Hugo, &

A Gylbertus: sicut homo anxius de re, quam exoptat nimis, quasi dicat, & si nos liberaturus sis, tamen nobis videtur præ nimio dolore diu perdurare miseriam, qua nunc vexamur, & quod perpetuo detinebimur in hac captiuitate obliti, & derelicti à te; si autem refectatur ad captiuitatem sub Romanis rectè dicitur, *in perpetuum*, in rigore vocis. Quomodo autem hoc intelligatur de anima iusti, & de ipsa Ecclesia militante, & triumphante, quæ solium est Dei explicat Carth. ad hunc locum, nam in corde iusti tanquam in solio requiescit sapientia.

B Oblinisceris nostri, quomodo de Deo dicatur obliuio diximus initio primi versus; nihil enim aliud est, quam Deum permittere, vt peccator permaneat in supplicio, ipsumque non liberare à præsentī miseria, sicq; Deus peccatricem per Oseam. cap. 4. alloquitur. *Oblita es legis Daturū, obliniscer filiorum tuorum, & ego.* Item Hierem. 5. *Sicut dereliquistis me, & seruiistis Deo alieno in terra vestra, ita seruietis alienis in terra non vestra.*

C In longitudine dierum, per longissimum tempus, si de captiuitate Babylonica intelligatur, vel vsque ad consumationem sæculi, si de Romana. Septuaginta, pro *in perpetuum*, habent, *in victoriam*, tuncque sensus erit, non est tibi victoria, quod nos in miserijs diu derelinquas. Ita D. Gregor. 1. Reg. 14. Præclara quidem victoria non est fugientes insequi, sed resistentes effugare, magnanimiq; est subiectis parcere, sed tamen illud, *in victoriam*, idem est atque *in finem*, siue, *in perpetuum*, Hebr. enim vox ita sonat.

Thronus
Dei anima
iusti.

Sapientia
sedes qua.

Oseas. c. 4.

Ierem. 5.

D. Greg.

Sed

Isai. 54.
& 52.

Sed tamen notabis quomocunque præsens supplicium sumatur, huius vitæ miseriæ breues sunt, vt initio diximus ex Isaiâ 54. *Ad punctum in modicum dereliqui te.* Et per eundem. cap. 52. *Non vocaberis ultra derelicta.* Postquam ergo Israel constitutus est in supplicio, expertusque pœnam peccati, tunc ad recognitionem veri Dei conuertitur, illumque in humilitate, & pœnitentia alloquitur.

VERSVS XXI.

Conuerte nos Domine ad te, & conuertemur, in noua dies nostros, sicut à principio.

VERSVS XXII.

Sed projiciens repulisti nos, iratus es contra nos vehementer.

Septuag.

SEPTUAGINTA apud Montanum legunt: *Renoua dies nostros, sicut ante. Quid repellens repulisti nos iratus es contra nos, vsq; valde, leu, vsq; nimis;* Hæbr. apud Pagnin. *In noua dies nostros, sicut ab initio, sed reprobando reprobasti nos;* hæc repetitio vocis hæbraysmus est, quo certitudo denotatur, sicut sæpe dicitur, *faciendo faciet, idest, sine dubio faciet;* sicque

A hoc loco, *reprobando reprobasti*, id est certè, & sine dubitatione reprobasti.

Iratus es contra nos vehementissimè. Legunt Pagn. & Vatabl. Chaldaeus legit deinceps. *Et conuertemur ad penitentiam perfectam, innouabis nostros dies in bonum iuxta tempus dierum bonorum, qui fuerunt ab initio, quauis detestatione detestatus sis nos.* Eadem repetitio est, *iratus es contra nos plus satis*; nam illud, *vehementissime*, quod legit Pagnin.

Hebræorum more per duplicatum aduerbium exponitur, sicut verterunt Septuaginta: *Vsq; nimis, usq; valde.* Carent enim proprijs superlatiuis, quorum loco duplicato aduerbio vtuntur, sicut, & in comparatiuis, quæ non habent ea suppleant per affixam præpositionem, *pra.* Cant. i. ex Hebræo ad verbum: *Boni amores tui pra vino, id est, meliores vino.*

Hic vltimus versus desideratur in hebræis codicibus, quia tamen sententia pendens videbatur, additus est latinis codicibus, vt enim mos est hebræorum ad absoluendam sententiam repeti debet versus præcedens, cui consonat hic postremus, nunquam enim Deus amplius contra peccatores irascitur, quam dum

illos in longitudinem dierum derelin-

quit, sed de hoc melius in annota-

tione tropologica.

(*)

*

*

*

*

ANNO TA-

Pagnin. &
Vatabl.

Septuag.

Cant. I.

ADNOTATIO VNICA.

Pro morum compositione, quomodo Deus saepe peccatorem per pœna animaduersionem conuertat ad se, & à peccato auertat.

IN angustijs, & sub misera seruitutis sorte constituta Hierosolyma diuinum implorat auxilium, seu illius loco Hieremias, veramque animi cõuersionem à Deo exposcit cognoscens plane nos non posse ad ipsum conuerti, nisi ipse nos cõuertat, sicut etiam Christus docuit. Ioannis. 6. *Nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum.* Tractione vtique suauis, & efficaci, quæ sic voluntatem regit, sic intellectum præuenit, vt illustratus intelligat, & voluntas libere consentiat, & nunquam dissentiat; ex quo trahedi modo miram colligit P. August. gratiæ diuinæ commendationem, & inuestigabilem diuinæ motionis ordinem, & efficaciam, dicens: *Nemo venit, nisi tractus, & quem trahat, & quæ non trahat noli velle iudicare, si non vis errare, semel accipe, & intellige, non trahens fac, vt traharis, & nolite cogitare inuitum trahi, trahitur animus, & amore.* Quo nihil accomodatius dici potuit ad inculcandam, & diuinæ tractionis suauitatem, & liberum nostri arbitrij consensum, sine quo nullus trahitur, & qui sine diuinæ motionis tractione nullum trahit: sic idem Vates noster Hierem. cap. 31. Dominum exorabat, dicens: *Conuerte me Domine, & conuertar, quia tu Domine*

Ioan. 6.

*P. August.
Cõmendatio magna gratiæ.*

*Hierem.
cap. 31.*

A *Deus meus. Sic, & Regius Vates. Psal. 88. Conuerte, dixit, nos Deus salutaris noster, &c. Si quando vero Deus non admonet, vt ad eum conuertamur, sicut Zachar. 1. cap. inquit. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Id sic est intelligendum, vt nos cōuerti ad Deum dicamur, quando diuinis auxilijs libere consentimus, gratiamque, & inspirationem Dei recipimus, cum ipsam abijcere possimus, per quam receptionem, & consensum cum gratia diuina ad ipsam, quantum est ex parte nostra disponimur; sic Sponsa. Cant. 1. Sponsum diuinum alloquuta, dixit: *Traheme post te, curremus in odorem vnguentorum tuorum.* Vbi, vt notauit Sot. Mai. hebræum verbum cum æque significet ducere, atque trahere, melius tamen per *trahere*, significatur trahētis potentia; sicque sensus est trahe me, duc, & adiua, sicque ipsa, tanquam herculano tacta lapide cum alijs, quas virtute tua tradam sodales adolescentulas currā post te: sic & noster Hieremias in simili dixit: *Conuerte nos Domine ad te, & conuertemur.**

C Expende autem veram ad Deum conuersionem exposcere auersionem à creatura, sicut enim peccatū, vt docet D. Tho. 1. 2. q. 76. art. 6. ad 1. Et includit auersionem à summo bono, & conuersionem ad bonum commutabile, & qui peccat à Deo se auertit, & ad creaturam cōuertitur, ita, & qui de peccato resipiscitur per veram animi sui contritionem, auertitur à peccato, & conuertitur ad Deum, seu potius reuertitur ad Deum, à quo per peccatum recesserat: vnde optime notauit Pinto hoc loco hebræam radicem *scub* æque bene significare conuerrere, & reuertere, sicut enim Psal. 22.

Psal. 88.

Zach. 1. c.

Cant. 1.

Sot. Maior

D. Tho.

Pinto.

.88.147

Cant. 6.

.1.1.1.1.1.1.

D. Tho.

Osee 2.

.1.1.1.1.1.1.

Psal. 72.

Exod. 4.

Isai. 1.6.

Psal. 31.

dam dicitur. *Animam meam conuertit.* Idem verbum habetur, ita & Cant. 6. dum dicitur: *Reuertere reuertere sursum mihi.* Et Genes. Dum de coruo dicitur, quod non reuertebatur, idem verbum apponitur, & merito, is enim reuertitur, qui relicta posteriori via ad primam redit cum ergo principalis ratio peccati (vt inquit D. Tho. 1. 2. q. 37. art. 3. ad 2. in auersione a Deo consistat, recte per reuersionem ad ipsum peccatoris conuersio explicari potest. Locus optimus est ille apud Oseam. c. 2. vbi mulier illa adultera, quæ relicto viro suo post amafios abierat, tandem ad se reuersa dixit: *Vadam ad virum meum priorem, quia bene mihi erat tunc.* Verba plane sunt dolentis animæ, quæ per peccatum a Deo recesserat, & in longinquum abierat tendens in proprium exitium, qui enim se elongant a Deo peribunt. Psal. 72. Hoc autem interest inter iustum, & impium, quod impius diuino supplicio induratur sicut Pharaon. Exod. 4. de quo conqueritur Propheta Ierem. cap. 5. dicens: *Percussisti eos, & non doluerunt: attriuisi eos, & renuerunt accipere disciplinam, indurauerunt facies suas supra petram, & noluerunt reuerti.* Vnde ad hoc hominum genus inquit Dominus per Isai. cap. 1. *Super quo percutiam vos vltra.* At iustus sub ipso Dei flagello constitutus sperat in Deo, quoniam ipse est, qui vulnerat, & sanat. Vnde P. Augult. in ea verba Psal. 21. *Deus meus clamabo per diem, & non exaudies,* inquit: Non est exauditus, vt intelligat homo medicum esse Deum, & tribulationem medicamentum esse ad salutem, non pœnam ad damnationem. *Conuersus sum (fatur Regius vates) in arumna mea dum configitur spina.*

Et

A Et quanquam Genebrard. aliter exponat, quod volutatus sum in meis arumnis, dum me pungit animæ aculeus, tamen cōmunis intelligentia, vt ille fatetur, est, respici per hanc animi vexationem, dum peccati aculeus me continenter pungit, nec incongrua est cum radice *aphad*, huiusmodi interpretatio.

B Qui autem induratur, & non conuertitur dicit in sequentibus: Tu repulisti nos in lōgitudinem dierum. Sic loquens Isai. cap. 8. de deuastatione ab Assyrijs & Egyptijs inferenda sub ænigmate dixit: *Erunt super cum volucres cœli æstate perpetua, & omnes bestia terra super illum hyemabunt*: Vbi cōmunis expositio interpretum, vt videri potest apud Forer. loco citato per *Æstatem perpetuam*, quadraginta annos intelligit, post quos soluenda erat captiuitas, notant autem ibi numerum annorum apponi, ne desperent, quasi nunquam liberandi, sicut accidit ijs, qui non in creatore, sed in creatura sperāt, nam pars, iusti Dominus dixit anima iusti. Thren. 3. propterea expectabo eum, bonus est sperantibus in illum, animæ quærētī illum, at qui in creatura sperant tandem dicunt. Hierem. 8. *Transijt mœsis, audiuntque cum fatuis virginibus, Clausa est ianua.*

C Notat vero D. Hiero. hæc esse verba populi à Chaldaïs obfessi, qui transactō anni circulo non liberabantur, sicut falso prædixerant pseudo prophetæ, sola enim spes in Deo posita infirmari nequit, nec hominum è manibus labi, & euanescere. Vide de hoc Chrysoft.

lib. 1. de prouidentia Dei, vbi pulchre expendit Abrahami spem in ipsa filij immolatione Isacci.

Isai. 8.

Thren. 3.

Hierem.

D. Hiero.

Chrysoft.

Et

Et hæc quæ Sanctæ Romanæ Ecclesiæ cor-
 rectioni, sicut, & cætera nostra subji-
 cimus, ad laudem Sanctissimæ Triadis
 Vnigenitiq; Dei Filij Christi D.
 Dei, & hominis, Deiparæq;
 Virginis dicta suffi-
 ciant.

INDEX LOCORVM

SACRÆ SCRIPTVRÆ,

quæ in hoc Commentario in
Orationem Hieremiæ
continentur.

*Numerus Paginam. Lit. lineam
designat.*

EX GENESI.

C A P. 1. Producat terra herbam virentem.	105. A
v. 1. Immisit Deus soporem in Adam.	47. A
v. 3. In sudore vultus tui vesceris pane tuo.	65. A
Ibidem. Spinæ, & tribulos germinabit tibi.	14. B
Ibidem In dolore paries.	142. C
Ibidem Fecit illis tunicas pelliceas.	146. B
Cap. 4. Nunquid ego custos sum fratris mei?	137. B
Cap. 9. Maledictus puer Chanaan seruus seruorum erit fratribus suis.	94. A
Cap. 12. Tulit q̄ Abraham omnem substantiam, quam possederat, & animas quas fecerat in Haran.	105. A
Cap. 22. Tolle filium tuum, quem diligis Isaac, & offer illum mihi in holocaustum.	72. C

Index locorum Sacrae Scripturae.

Cap. 24. Da mihi animas, cetera tolle tibi.	108. A
Cap. 25. Duæ gentes in utero uno, & duo populi ex ventre tuo diuidentur, & maior seruiet mi- nori. &c. Populusque populum superauit.	30. C
Cap. 26. Ne descendas in Ægyptum.	79. A
Cap. 30. Param ne tibi uideatur quod praeperueris maritum mihi. &c.	31. B
Ibidem. Recordatus, quoque Dominus Rache- lis.	4. A
Cap. 48. Mihi enim quando ueniebam de Me- sopotamia mortua est Rachel in terra Cha- naan. &c.	33. C

E X O D I.

Cap. 1. Omnes anima, quæ egressa sunt de femore Iacob.	108. A
Cap. 3. Qui est, misit me ad vos.	12. C. 13. A
Cap. 4. Filius meus primogenitus Israël.	98. B
Cap. 6. Recordatus est Dominus pacti, quod pepige- rat cum Abraham.	4. C
Cap. 11. A primogenito Pharaonis, qui sedet in solio eius usque ad primogenitum ancille, qui est ad molam.	114. C
Cap. 12. Assumet vicinum suum, qui coniunctus est domui suæ.	108. A
Cap. 20. Fortis, & zelotes uisitans iniquitatem patrum in filios in tertiam, & quartam genera- tionem. &c.	87. B. 88. C
Cap. 34. Domine Deus misericors, & clemens.	17. B

LEVITICI.

- Cap. 19. Coram cano capite consurge, & honora
personam senis. 127. A
- Cap. 26. Si ambulaueris ex aduerso mihi, ego quoq;
contra vos aduersus incedam. &c. 79. C

NUMERI.

- Cap. 22. Ita delebit hic populus omnes, qui in no-
stris finibus commorantur, quomodo solet bos
herbas usq; ad radices carpere. 66. B
- Cap. 23. Moriatur anima mea morte iustorum. 110. A
- Cap. 24. Fluent aqua de scitula eius, & semen il-
lius erit in aquas multas. 54. C. 55. A
- Cap. 25. Phinees filius Eleazari auertit iram meam
à filiis Israel. &c. 121. B
- Cap. 28. Tolle Iosue filium Nun virum, in quo est
spiritus Dei, & pone manum tuam super eum,
& dabis ei precepta. &c. 10. C
- Cap. 32. Terra, quam percussit Dominus in conspe-
ctu filiorum Israel, regio uberrima est ad pastu
animalium, & nos serui tui habemus iumenta
plurima, &c. 65. B

EX DEUTERONOMIO.

- Cap. 2. Cibos emetis ab eis pecunia, & comedetis;
aquam emptam haurietis, & bibetis. 60. B

Index locorum Sacrae Scripturae.

- Cap. 16. *Iudices, & magistros constitues in omnibus partibus tuis.* 132. A
- Cap. 17. *Et iudicium intra portas tuas videris.*
ibidem.
- Cap. 21. *Quia humiliasti eam.* 111. B
- Ibidem, Vxorem accipies, & alius dormiet cum ea.* 112. A
- Cap. 24. *Non morientur patres pro filiis, nec filij morientur pro patribus, sed unusquisque in peccato suo morietur.* 87. C
- Cap. 28. *Si audieris vocem Domini Dei tui, &c. si autem nolueris audire, &c.* 77. B
- Ibidem. Disperget te Dominus in omnes populos, &c. Dabit enim tibi Dominus ibi cor pavidum, & deficientes oculos, & animam consumptam merore, &c.* 144. A
- Cap. 32. *Nunquid non est pater tuus, qui fecit te, & possedit te, & creavit te?* 39. A
- Ibidem. Peccauerunt ei, & non filij eius in sordibus.* 49. C

I O S V E.

- Cap. 5. *Hodie abstuli opprobrium Aegypti à vobis.* 29. A
- Cap. 10. *Sol ne mouearis contra Gabaon.* 42. C

I V D I C V M.

- Capite. 12. *Posui animam meam in manibus meis.* 108. C

Index locorum Sacrae Scripturae.

Cap. 19. Habeo filiam virginem, & hic homo habet
concupinam adducam eas ad vos, ut humilietis
eas, & vestram libidinem compleatis. &c. 111. C

I. R E G V M.

Cap. 2. Sublimavit cornu Christi sui. 133. C

Cap. 2. Erat autem peccatum puerorum grande. 135. A

Cap. 4. Cumq; illa nominasset arcam Dei. &c. 145. A

Cap. 7. Liberavit nos de manu Phylistim. 100. C

Cap. 17. Visitabis fratres tuos, si recte agant, & cum
quibus ordinati sint disces. 84. A

Cap. 19. posuit animam suam in manibus suis, &
percutit Phylistaeum. 109. A

2. Reg. 1. Super Saul flete, qui vertebat vos coccino
in delicijs &c. 139. A

2. Reg. 12. Eo quod tuleris uxorem Vria, ut esset
uxor tua. 121. A

3. Reg. 2. Dij montium sunt diij eorum, ideo supe-
rauerunt nos. &c. 43. B

3. Reg. 8. Caelum, & caeli caelorum te capere non pos-
sunt, quanto magis domus hac. 151. C

Cap. 10. Tronum fecit sibi Rex Salomon de ebore
grandem, & vestiuit eum auro fulgo nimis, qui
habebat sex gradus. &c. 152. B

Cap. 14. Ecce ego inducam mala super domum Ie-
roboam, & percutiam mingentem ad parietem,
& clausum, & nouissimum. 80. A

4. Reg. 5. Nunquid non meliores sunt Abana, &
Pharphar fluij Damasci omnibus aquis Israe!,

Index locorum Sacrae Scripturae.

- ut lauer in eis, & munder.* 62. A
 2. Paralipomenon. 7. *Elegi, & sanctificavi locum istum, ut sit nomen meum ibi in sempiternum, & permaneant oculi mei, & cor meum ibi curtis diebus.* 151. A
 Cap. 20. *Quia habuisti fedus cum Ochozia percussit Dominus opera tua, contritaeque sunt naues, nec potuerunt ire in Tharsis.* 83. A
 Tobia. 14. *Accessit ergo Tobias ex Ninive cum uxore sua. &c.* 128. B

I O B.

- Iobi. 5. *Ladetur, quasi vinea in primo flore botrus eius, & quasi olina projiciens florem suum.* 92. A
 Cap. 9. *Pelli mea consumptis carnibus adhaesit os meum. &c.* 105. C
 Cap. 13. *Animam meam porto in manibus meis.* 108. B
 Cap. 19. *Spoliansit me gloria mea.* 134. A
 Cap. 29. *Oculus fui caco. &c.* 140. B
 Cap. 30. *Frater fui draconum, & socius Struthionum.* 81. C
 Cap. 31. *Scortum alterius sit uxor mea, & super illam incuruentur alij.* 115. B
 Cap. 40. *Nunquid fetiet tecum pactum, & accipies eum seruum sempiternum.*

E X P S A L M I S.

- Psal. 7. *Persequatur inimicus animam meam.* 107. B
 Psal. 9. *Tibi derelictus est pauper, orphano tu eris adiutor.* 41. B
 Psal. 12. *Usque quo Domine obliuisceris me in finem.* 4. C
 Psal. 17. *In auditu auris obediuit mihi.* 30. B

Index locorum Sacræ Scripturæ.

<i>Filij alieni mentiti sunt mihi.</i>	135.C
<i>Pfal. 20. Pones eos ut clibanum ignis in tempore vultus tui.</i>	106.A
<i>Pf. 21. Erue à framea Deus animam meam. &c.</i>	107.A
<i>Pf. 22. Super aquam refectiois educauit me. &c.</i>	56.C
<i>Pf. 36. Mox, ut honorificati, & exaltati. &c.</i>	92.A
<i>Pf. 38. Et dolor meus renouatus est.</i>	142.C
<i>Pf. 41. Vbi est Deus tuus.</i>	21.B
<i>Pf. 44. Sedes tua Deus in seculum seculi.</i>	151.C
<i>Pf. 45. Sonuerunt, & turbata sunt aquæ eorū. &c.</i>	58.B
<i>Pf. 48. Et reliquerunt alienis diuitias suas.</i>	48.B
<i>Pf. 50. Tibi soli peccaui.</i>	50.A
<i>Pf. 70. Constitue me in caput gentium.</i>	29.C
<i>Pf. 77. Adhuc esca eorum erant in ore ipsorum. &c.</i>	80.A
<i>Pf. 78. Intrauerunt aqua vsq; ad animam meam.</i>	58.B
<i>Pf. 88. Conuerte nos Deus salutaris noster.</i>	157.A
<i>Pf. 116. Non confundetur, cum loquetur inimicis suis in porta.</i>	132.A
<i>Pf. 118. Anima mea in manibus meis semper.</i>	108.C
<i>Super senes intellexi.</i>	129.B
<i>Pf. 143. Tange montes, & fumigabunt.</i>	44.A
<i>Pf. 146. Qui producit fenum in montibus.</i>	44.A
<i>Pf. 150. Laudate Dominum in tympano, & choro.</i>	133.A

EX PROVERB.

<i>Cap. 5. Iniquitates sua capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur.</i>	93.A
<i>Cap. 12. Meris in corde viri humiliabit illum.</i>	147.B
<i>Cap. 14. In omni opere bono erit abundantia, vbi autem verba plurima, sibi egestas.</i>	72.A
<i>Cap. 17. Seruus sapiens dominabitur filijs stultis.</i>	99.C

Index locorum Sacrae Scripturae.

- Cap. 19. *Feneratur Domino, qui miseretur pauperi,
& uicissitudinem suam reddet ei.* 78. A
- Cap. 30. *Per tria mouetur terra, & quartum, quod
non potest sustineri, per seruum, cum regnauerit.* 96. B
- Suauius est homini panis mendacij, & postea im-
plebitur os eius calculo.* 124. C
- Sapient. Cap. 1. *Os, quod metitur occidit animam.* 110. C
- Cap. 4. *Senectus enim uenerabilis est, non diuturna.*
&c. 128. B
- Ecclesiastici, Cap. 6. *Vir, cui dedit Dominus diui-
tias, & substantiam, & honorem, & nihil deest
anima sua, &c. Sed homo extraneus deuorabit
illud.* &c. 27. B
- Cap. 10. *Seruo sensato liberi seruiunt.* 100. A
- Cap. 35. *Non despiciet preces pupilli, nec induas, si
effundant loquellam gemitus.* 40. B
- E X I S A I A.
- Cap. 1. *Filios genui, & exaltaui, ipsi autem spreue-
runt me.* &c. 98. C
- Terra uestra deserta ciuitates uestra succense sunt
igni.* 34. B
- Ibid. Blasphemauerunt sanctum Israël, alienati
sunt retrorsum.* 35. B
- Ibid. Quomodo facta est meretrix ciuitas fidelis.* &c. 57. B
- Ibid. Super quo percutiam uos ultra.* 153. C
- Cap. 2. *Venite ascendamus in montem Domini, &
in domum Dei.* &c. 34. C
- Cap. 4. *Filius meus primogenitus Israël, sed facti
sunt ueluti non habentes patrem.* 38. B
- Cap. 6. *Caelum mihi sedes est.* 151. C

Index locorum Sacrae Scripturae.

- Cap. 8. Erunt super eum volucres cali aestate perpetua. &c. 159. A
- Cap. 13. Uxores eorum in oculis eorum violabuntur. 119. C
- Cap. 17. Propterea plantabis plantationem fidelem, & germen alienum seminabis. 32. C
- Cap. 19. Hereditas mea Israel. 29. A
- Cap. 25. Posuisti ciuitatem in tumultum, urbem forte in ruinam, domum alienorum, ut non sit ciuitas. 37. A
- Cap. 30. Dabit vobis Dominus panem arctum. &c. 58. A
- Cap. 33. Vere langores nostros ipse tulit. 85. A
- Cap. 34. Victimam Domini in Busra, & interfectio magna in terra Edom. 16. B
- Cap. 43. Ego sum, qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor, reduc me in memoriam. 10. A
- Cum transferis per aquas tecum ero, & flumina non operient te. 59. C
- Cap. 48. De aquis Iuda existis. 55. B
- C. 49. Nunquid potest mulier obliuisci infantem suum? 6. A
- C. 50. Inducam calos tenebris, & ponam saccum in tegumentum eorum. 140. B
- C. 52. Non vocaberis ultra derelicta. 154. A
- Cap. 54. Ad punctum in modicum dereliqui te. ibidem.
- Cap. 65. Ecce ego, Ecce ego ad gentem, qua non vocabat nomen meum. 30. B
- Centum annorum morietur puer, & peccator centum annorum maledictus erit. 128. C
- Ex Hieremia Cap. 2. Nunquid seruus est Israel? 97. A
- Cap. 5. Sicut dereliquisti me, & seruiisti Deo alieno in terra vestra, ita seruietis alienis in

Index locorum Sacrae Scripturae.

- terra non vestra. 153. B
- Cap. 7. *Va nobis, quia declinavit iam dies, quia longiores facta sunt umbra vespere.* 81. A
- Ibid. *Filij colligunt ligna, & patres succedunt igni.* 123. A
- Cap. 8. *Transijt messis.* 159. C
- Cap. 10. *Corripe me Domine, verum in iudicio, non in furore.* 15. B
- Cap. 12. *Congrega eos, quasi gregem ad victimam.* 16. B
- Cap. 14. *Noli orare pro populo in bonum.* 120. B
- Cap. 30. *Te autem non faciam in consummationem, sed castigabo in iudicio.* 15. C. 16. A
- Cap. 31. *Conuerte me Domine, & conuertar, quia tu Domine Deus meus.* 156. C. 157. A
- Cap. 51. *Quomodo fecit Babylon, ut caderent occisi in Israel, sic de Babylone cadent occisi in vniuersa terra.* 67. A
- Thren. 1. *Deduc, quasi torrentem lachrymas.* 47. C
- Cap. 3. *Propterea expectabo eum, bonus est sperantibus in illum.* 159. B
- Ibid. *Percussisti, nec misertus es.* 16. C
- Cap. 4. *Maior effecta est iniquitas filia populi mei, &c.* 136. B
- Baruc. 4. *Sicut fuit sensus vester, ut erraretis a Deo, decies tantum iterum reuertentes requiretis eum.* 123. B
- Cap. 4. *Adduxit super eos gentem de longinquo, gentem improbam, & alterius lingua, qua non sunt reuerita senem.* 12. C. 128. A
- Ezechiel. cap. 4. *Sic comedent filij Israel panem suum pollutum inter gentes &c.* 57. C
- Cap. 8. *Anima, qua peccauerit, ipsa morietur.* 109. C
- Cap. 13. *quasi vulpes in deserto propheta tui Israel erunt.* 141. B

Index locorum Sacrae Scripturae.

- Cap. 17. Qui humiliavit lignum sublime, & exal-
tauit lignum humile, siccauit lignum viride, &
frondere fecit lignum aridum. 66. B
- Cap. 18. Patres comederunt unam acerbam, & den-
tes filiorum obstupescunt. 85. C
- Cap. 20. Leuavi manū meā pro stirpe domus Iacob. 76. A
- Cap. 21. Aufer cidarim, tolle coronam. 131. C
- Cap. 47. Et conuerti me ad portam domus, & ecce
egrediebantur. &c. 56. B
- Dan. 13. cap. Egredia est iniquitas de Babylone à se-
nioribus iudicib⁹, qui videbātur regere populū. 129. A
- Oseas. Cap. 1. Et peperit ei filium. 82. B
- Indicite matrem vestram, indicite, quoniam ipsa
non uxor mea, & ego non vir eius. 39. B
- Vadam post amatores meos, qui dant panes mihi. 76. B
- Vadam & reuertar ad virum meum priorem, quia
bene mihi erat tunc magis, quam nunc. 49. B
- Et canet ibi iuxta dies iuuentutis sua, & iuxta
diem ascensionis de terra Egypti. 78. C
- Cap. 4. Visitabo super eum vias eius, & cogitationes
illius reddam ei. 79. B
- Ibid. Oblita es legis Dei tui, obliuiscar filiorum
tuorum, & ego. 153. B
- C. 8. Veritatem diues effect⁹ sum, inueni idolū mihi. 124. B
- C. 11. Sicut leo rugiet, & formidabunt filij aquarū. 58. B
- Ex Egypto vocaui filium meum primogenitum. 96. A
- Ioel. 2. c. Parce Domine, parce populo tuo, & ne des
hereditatem tuam in opprobrium. 37. A
- Ioel. c. 2. Effuadam spiritum meum super omnē car-
nē, &c. sed, & super seruos meos, & ancillas, &c. 95. B

Index locorum Sacræ Scripturæ.

Amos. Cap. 5. Constituite in porta iudicium.	132. B
Cap. 6. Iurauit Dominus in anima sua.	107. C
Cap. 7. Ecce Dominus stans super murum litum, & in manu eius trulla camentarij.	9. B
Cap. 8. Conuertam festiuitates vestras in luctum.	133. B
Ionas. Cap. 2. Circundederunt me aquæ vsq; ad animam meam, abyssus vallauit me.	59. B
Micheas. 1. Cap. Mulieres populi mei cieistis. &c.	118. A
Cap. 7. Lingent puluerem, sicut serpentes, & velut reptilia terræ perturbabuntur à domibus suis, dominum Deum nostrum desiderabunt.	8. C
Nahum. 2. Cap. Porta fluuiorum aperta sunt, & templum ad solum dirutum.	143. C
Zachar. 1. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos.	157. A
Zachar. 13. Erit fons patens domui Dauid, & ha- bitantibus Hierusalem.	57. A
1. Machab. 11. Sedit Demetrius Rex in sede Reg- ni sui, &c. Et alienauit se à Ionatha.	35. A
Ex Matthæo. Cap. 4. Accedens tentator &c.	64. B. C
Cap. 6. Si oculus tuus fuerit simplex totum corpus tuum lucidum erit.	148. A
C. 8. Descendēs Iesus de mōte stetit in loco cāpestri.	42. A
Cap. 8. Filij autē Regni mittentur in tenebras ex- teriores.	35. C
Cap. 11. Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. &c.	72. B
C. 23. Ecce relinquetur domus vestra deserta	37. B & 99. A
Si fuissetis in diebus patrū nostrorū non essemus socij eorum in sanguine prophetarum.	85. B

Index locorum Sacrae Scripturae.

Implete mensuram patrum vestrorum. 89. A
 Cap. 28. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus
 usq; ad consummationem saeculi. 99. B

EX LVCA.

Cap. 1. Erexit cornu salutis nobis. 133. C
 Cap. 9. Vulpes foveas habent. 141. B
 Cap. 14. Caperunt se excusare. 18. C
 Cap. 22. Respexit Dominus ad Petrum. 140. A

EX IOANNE.

Cap. 1. Et sui eum non receperunt. 33. A
 Cap. 6. Queritis me, non quia vidiſtis signa, sed,
 quia manducaſtis ex panibus, & saturati eſtis. 76. C
 Seruus non manet in domo in aeternum. 97. B
 Semen Abrahae sumus, &c. ibidem.
 Nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxe-
 rit eum. 156. B
 Cap. 8. Vos ex patre diabolo estis. 35. C. 40. A
 Qui facit peccatum seruus est peccati. 50. A
 Cap. 9. Rabbi, quis peccauit, hic, aut parentes eius? 90. C
 C. 10. Et alias oues habeo, quae non sunt de hoc ouili. 33. B
 Cap. 12. Nisi granum frumenti cadens in terra mor-
 tuum fuerit, &c. 46. A
 Qui amat animam suam perdet eam. 109. B
 Cap. 15. Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne
 deterius aliquid tibi contingat. 92. C
 EX ACTIS APOST. Cap. 8. Pecunia tua tecum sit in
 perditionem, quia existimasti donum Dei posse
 pecunia possideri. 62. C. 63. A
 Cap. 13. Vobis oportebat primum predicare verbum
 Dei, sed, quia repellitis illud, &c. 39. C

Cap.

Index locorum Sacrae Scripturae.

- C. 17. Factū est, ut oēs anima euaderēt ad littus. 108. B
 Miste eos in interiorem carcerem, & pedes eorum
 strinxit ligno. 116. B
- Ex D. Paulo. ad Rom. cap. 1. Tradidit illos Deus
 Deus in desideria cordis eorū, in immūritiā. &c. 80. A
 Cap. 5. Corpus enim mortuum est propter peccatum. 50. A
 c. 6. Humanū dico propter infirmitatē carnis vestrae. 123. B
 Quia vetus homo noster sic crucifixus est, ut des-
 truatur opus peccati. 71. C
- Cap. 11. Sed illorum delicto salus est gentibus, ut
 amulentur, quod si delictum eorum diuitia sunt
 mundi, & diminutio eorum diuitia gentium,
 quanto magis diuitia eorum. 27. C 28. A
1. Cor. 7. Sanctificatur vir infidelis per mulierē fidelē. 82. C
 Cap. 10. Et omnes eundem potum spiritualem bibe-
 runt, bibebant autem de spirituali consequente
 eos petra, petra autem erat Christus. 45. B
2. Cor. 12. Ne iterum cū venero humiliet me Deus. 51. A
 Ad Philippen. 2. c. Liberavit vos de potestate spi-
 rituum malignorū, ut veluti fugatis de itinere
 crudelib⁹ hostib⁹, dū mors carnis interuenit. &c. 100. C
- Ad Colos. 1. c. Et vos, cum essetis aliquando alie-
 nati, & inimici sensu, & operibus malis &c. 36. A
2. Pet. cap. 3. Patienter agit propter vos nolens ali-
 quos perire, sed eos ad pœnitentiam verti. 8. A
- Apoc. 3. Tene quod habes. 25. C. 26. A
 Apoc. 5. Vidi, & ecce in medio throni, & quatuor
 animalium, & in medio seniorum agnum stan-
 tem, tanquam occisum. 152. A

Index locorum Sacrae Scripturae finis.

INDEX

INDEX RERVM

QVÆ IN HOC COMMENTARIO
in Orationem Hieremiæ con-
tinentur.

Numerus Paginam. Lit. lineam designat.

A BRAHAMO Isaccum volenti per- cutere adstitit Angelus.	p. 23. B
Abſalon ingreditur ad concubinas patris ſui.	68. A
Absentia boni malum præſens.	131. A
Acanthos ſolem inſequitur.	21. C
Adamas ferrum frangit.	9. A
Aduerbia duplicant hebræi.	155. A. B
Ægypto dare manus, quid ſit?	78. B. C
Ab Ægypto exire, quid? ibidem.	
Ægyptus grauiori ſemper plaga percuffa.	137. B
Ætas perpetua, quid ſit?	159. B
Alieni apud Iudæos, qui ſint?	p. 26. B. C
Alienigenæ ibidē cū ſeqq. & 35. A. B. C. & 36. A. B. C.	
Alophili incircuanciſi.	29. B
Aman ſuspenditur in patibulo Mardocheo pa- rato.	67. C
Amor ex odio.	109. B. C. & 110. A
Amor occidens.	110. C
Amor ex oculis probatus.	150. A

Anima

Index Rerum.

Anima pro vira.	103. B. C. & 107. A. B
Anima Dei Christus D.	108. A
Animam portare in manibus.	ibid. C. & 109. A. B
Anima iusti, quomodo per peccatum vidua.	48. C
Peccato obumbratur.	49. B. C
Anima iusti sanctuarium Dei.	142. A. & 144. C
Aquæ flagellum Dei in homines, & postea re- medium.	p. 43. A
Aquam pecunia emere, quid sit?	56. A. B
Aquæ populi.	55. A.
Sacra Scriptura.	56. A. & 57. A
Doctrina Evangelica.	56. A. B
Aquæ amaræ versæ in dulcedinem.	p. 59. B. C
Aquæ lædunt improbos, & tuentur probos.	ibidem. C
Hominum sententiæ per aquas.	58. C
Aqua brevis egestatis signum.	ibidem. A
Auri cupiditas, quantum noceat.	63. B. C
Baalam conductus ad maledicendum benedixit Israel.	67. A
Babylonij. dominati Iudæis per ducentos annos.	26. A
Illos ad indefatigabilem laborem cogebant.	70. A
Babylonij serui.	96. A
Betlehem, vbi Rachel sepelitur.	34. A
In ea Christus Dominus natus.	ibidem.

C

C aini homicida in desperationem cadit.	137. B
Caro Christi D. semper vnita verbo.	143. B
Cham seruus, & filij eius.	94. A
Charitas non extinguitur aquis.	59. B
Chorus pro multitudine canentium.	132. C

Index Rerum.

Choro non interesse, quale crimen?	ibidem.
Christus D. in cruce affixus victoria nostra.	6. B
Christus D hereditas derelicta à Iudæis.	28. C
Politus in lignum contradictionis.	30. A. B
Transfert principatum suum à Iudæis, in gentes.	ibid.
Cruci affixus, vbi Adam sepultus.	46. B
Non occisus, sed tâquam occisus, quare dicatur.	152. B
Nascitur pauper.	46. C
Palam moritur, & resurgit priuatus.	ibid. & 47. A
In eo omnes gentes benedicenda.	55. B
Per fontes designatus.	ibidem C
Christum Iudæi patibulatum dicunt.	113. C
Christianorum peccata grauiora.	113. B
Comædijs assistere improbat D. Ioânes Chrysol.	130. A
Conuersio vera, qualis, & quid requirat.	158. A. B. C
& 159. A. Cor hominis veluti acanthos.	21. C
In medio illius est.	138. C
Cordis pij, & prauis dissimiles epulæ.	77. C. 78. A
<i>Cornu</i> pro <i>Corona</i> .	133. C.
Corona gloriæ Christus D.	134. A
Corona prælatorum, qualis?	134. B
Corona, infusa charitas.	ibidem.
Corona capitis, prælati sunt.	ibidem.
Corui à parentibus deserti, pascuntur rore cælesti.	41. C
Gentilitatis filios designant.	ibidem. & 42. A
Crimen publicum grauius.	121. A
Crudelitas Babyloniorum in Iudæos.	116. B.
Crux solium Christi D.	152. A
D	D
Athan, & Abyron aborti à terra.	123. C

Index Rerum.

Dauid á multis insectat ^o . 29. C. Paritur adulteriũ. 67. C	
Deus non deserit nisi deserentes se.	6. C
Accomodat se nobis, & quomodo. <i>Ex Tertul.</i>	7. A
Cur videatur deserere iustos in præsentí. <i>Ex Beda.</i>	8. C
Paratus semper inueniri, á quærentibus se.	13. C
Ad puniendũ tard ^o . 17. B. C. Diues misericordia. 18. B	
Thesaurus absconditus in carne Christi.	28. A
Affertor, & defensor pupillorum, & viduarũ. 40. & 41.	
Pauperum tutor.	43. B. C
Fingit laborem in præceptis suis, vt amplius remuneret.	73. A
Punit per eadem media, per quæ homo peccat. 75. A	
79. B. 121. C. 122. A. Deus animæ vita.	110. C
Deus hominum vasa in melius commutat.	124. A
Deus medicus est.	158. C
Dextera Dei est filius Dei.	6. A
Diabolus iustorum seruus.	102. B
Diuitiæ sodomitica poma.	124. C. 125. A
Idolum auari. ibidem. Vanitas. ibidem.	
Dolor maximus sensum euertit.	74. B
Debitus pro solis rebus spiritualibus amissis.	145. B

E

E cclēsia catholica sponsum præripuit Synagoga.	68. C
Habet aquas, quæ á peccato mudent.	61. C
Ecclesiasticæ personæ sunt Ecclesiæ cor.	138. A
Eliæ pallium diuidit aquas.	59. B
Episcopus Pergami commendatur.	82. A
Excusationes apud Iudæos assuetæ.	85. B
Exempla peccantiũ, quantũ noceant. <i>Ex Tertul.</i>	134. C

Index Rerum.

F

F Amem acerbissimam patiebantur Iudæi.	104. A.
Fame tabescens denigratur.	105. B. C.
Filij parentum scelera sequuntur.	123. A.
Quomodo puniantur propter peccata parentum.	88. A. B. 89. C. 90. A. 119. A. C.
Filij superbi venundant hereditatem paternam seruis suis.	100. B.
Finis impiorum brevis.	92. B.
Fædus mutuo cruore sacratum.	84. A.
Fortitudo Israel vituli similitudine, quare expressa?	66. C.

G

G Entiles filij Cham.	95. B. 66. C.
Giesi symoniacus.	61. C.
Lepa percutitur.	62. B.
Gratiæ diuinæ suauitas, & efficacia.	156. B.
Græci alios à se Barbaros dicebant.	29. A.
Gula malorum omnium radix.	64. C. 65. A. B.
Gulosi, quasi irrationabiles. ibidem.	& 66. A.

H

H abitare cum impijs periculosum?	81. C.
Hereditas Christianorum, qualis.	25. B.
Cælestis patria. ibidem. C.	Terra Iudææ. 26. A.
Hereditas Christi duplex.	28. B.
& 35. B. 36. A.	
Anfertur à Synagoga, & traditur gentibus.	30. C. 33. A.
Hierosolyma quater euersa.	5. A.
Homines effaminati mulieres dicuntur.	118. A.
Humiliare pro exercitio luxuriæ.	111. B. C. 112. A.

Index Rerum.

I

I acob deludit Ifaccū. 67. B. Deluditur à labano. ibid.	
Non acquirit primogenituram per vocem, sed per manus. ibid. Idolatria Iudæorum punita. 117. A	
<i>Iehouah</i> nomen Dei ineffabile illius explicatio.	11. A. B. C
Ieiunium post baptismum inductum.	64. B
Ignis sacer symoniacis manibus extinctus.	63. A
Impij pro alienis. 37. A. Fænum sunt.	145. C
<i>In</i> positum loco <i>pro</i> . 53. C. Ioseph. additio Dei. 39. B	
Illo viuento non dicuntur filij Israel creuisse.	47. A
Illo mortuo multiplicati dicuntur.	47. B. 80. C
Ira Dei, quando grauior.	155. C
Israel primogenitus, non vnigenitus.	98. B
Iudæi, quare potius alienati, quam alieni.	35. C
In deserto non comederunt solum manna.	60. C
Traditi <i>E</i> gyptiorum manibus.	76. B
Se solos dicebāt liberos. 97. B. Illorū dom ^o deserta. 99. B	
Suspensū manu hostium, probabilius.	113. A. B
Iuramentum per oculos solenne.	44. B
Iusti per palmam significati.	145. C

L

L abor suavis, & fectus in lege Dei.	72. B. C
Lachrymarum uis in D. Petro ex D. Am- brof.	22. B. C. & 23. A. B.
Lachrymæ pro peccatis torrentes sunt.	48. A
Lex gratiæ Margarita pretiosa.	28. A.
Aboleuit legem veterem.	34. C
Lya infirmis oculis Synagogam referebat.	31. A. B. C
Lignū pro cruce. 116. A. Loth ducitur captiuus. 82. C	

Index Rerum.

M

- M** *Ajim* in singulari aliquando vertitur. 54.B
 In hebræo semper in plurali. ibidem.
 Manus potentiam designat. 75.C. 76.A.B
 Maria Virgo primo adit Elisabetham. 127.C
 Thronus Dei est. 152.C.
 Medicus peritus Deus est. 64.B. *Minari* pro *agi* 69.C
 Misericordiâ Dei in puniendo. 14.B. 15.A. cum seqq.
 Insignis in pupillos, & viduas. 40.A.B 41.B.C.
 Molere apud Hebræos quid sit? 115.A B
 Montes dignitates, & prælaturæ sunt. 42.B. 44.A
 Periculis pleni. ibid. Dæmonû delubra designât. 58.B.C
 Mors animæ vita peccatrix. 110.C
 Mors Christi scandalum Iudæis. 143.B

N

- N** Aid commotio. 73.B.
 Negatio D. Petri ex suggestione diaboli
 per os ancillæ. 22.A. Noe typus iustitiæ. 71.A
 Illius tempore peccata submersa. ibidem.B.
 Nomina Dei varia. 12.C
 Quædam per proprietatem, alia per similitudinē. ibid.
 Nomen Dei per litteras quiescētes, quid denotet? 72.B
 Nummi signati agno. 60.B

O

- O** blitio quomodo dicatur de Deo. 4.A.B.C
 Oblitus videtur Deus, cum nos in misere-
 riy constituit. ibid. Ochozias reprehenditur. 83.A
 Oculi impudentes non habent pupillas, sed me-
 retrices. 44.C. Simplicitatis indices. 150.B
 Clausi, & aperti, quid referant? 150.C

Odium

Index Rerum.

Odiū ex amore natum.	109. B. C. & 110. A
Odiū vitam præstans.	ibidem. C.
Opera per manus designata.	67. B
ORIENS Christus D.	57. A
Orphanus non idem, atque pupillus.	38. B
P	
P anis arctus egestatis signum.	58. A
Panis pro rebus omnibus.	76. C
Patria iustorum non est præsens vita.	8. B
Peccator quomodo desinat esse per peccatum.	91. C
Peccator aliū Deum sibi proponit per peccatū.	121. C
Peccator per peccatum vertitur in luctum, & spoliatur omni gaudio.	133. A
Peccatum occidit peccatorem.	49. C. & 50. B. C
Est contra peccatorem, sed in Dei commodum, quomodo sit intelligendum.	50. A
Oblitum facit peccatorum.	51. B
Brutis illum assimilat.	51. C
Designatum in plumbi talento.	51. A
Illius effectus in ipsis elementis.	52. B
Etiā inanimata deformat, & immaculat.	52. B. C
Germinat amaritudinem, & fel.	52. C. 53. A
Punitur à Deo pœna simili.	65. A. 67. B. C. 120. C. 121. A
Peccatum populi dicitur peccatum maiorum, ac principum.	85. C
Peccatorum pondus grauat nimis.	118. B
Ad aliud peccatum trahit.	137. A
Peccata sequentia pœnæ sunt antecedentium.	122. B. C
Peccati grauitas accrescit ex qualitate personæ.	135. A

Index Rerum.

Petra percussa dat aquas.	45. B
Petrus fiendo, & tacendo visus á Christo D. re- uertitur.	22. B
A Christo D. admonetur.	150. A
Quare fleuerit, & non loquutus fuerit?	23. A
Q	
Quarta persecutio Hierosolymæ durabit vsque ad finem mundi.	5. B
Quasi pro veritate positum, & non tan- tum pro similitudine.	38. A
R	
Rachel Ecclesiæ catholicæ typus.	33. B
Mortua in terra Chanaan.	ibid. C
Sepulta in Betlehem. 34. A. Furata idola Patris. 99. A	
Repetitio eiusdem verbi affectum indicat.	19. C
Requies vera in operibus iustitiæ.	70. C
Rex corona populi.	131. B. C.
S	
Sacerdotes impij arguuntur.	56. A
Salamandra non vritur flammis?	9. B
Saul á Phylistiæis occiditur.	67. C
Scriptura sacra hæreditas Christianorum.	25. B
Sanedrim iudicium Senatorum.	131. C. 132. A
Senectutis laudes vnde desumptæ?	125. B. C
Senectus bona, qualis. 128. B. Quæ venerabilis. 128. C	
Senes honorandi.	ibid. B. C
Senes non reuereri, quale crimen?	127. B
Senes, qui insaniant?	130. A
Senum peccata grauissima.	135. A. B. C
Serui multiplex acceptio.	93. C. 94. A

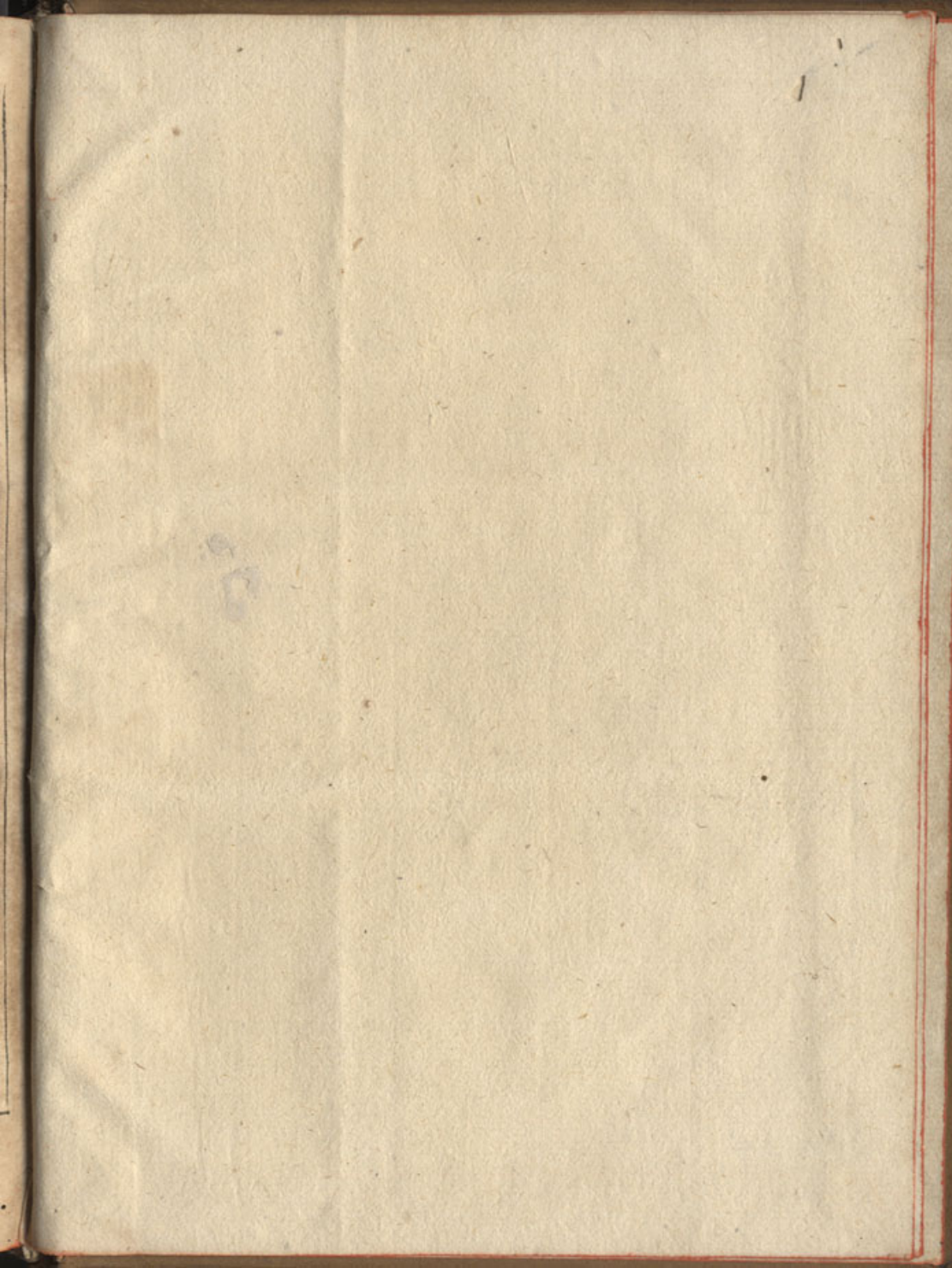
Seruitudo

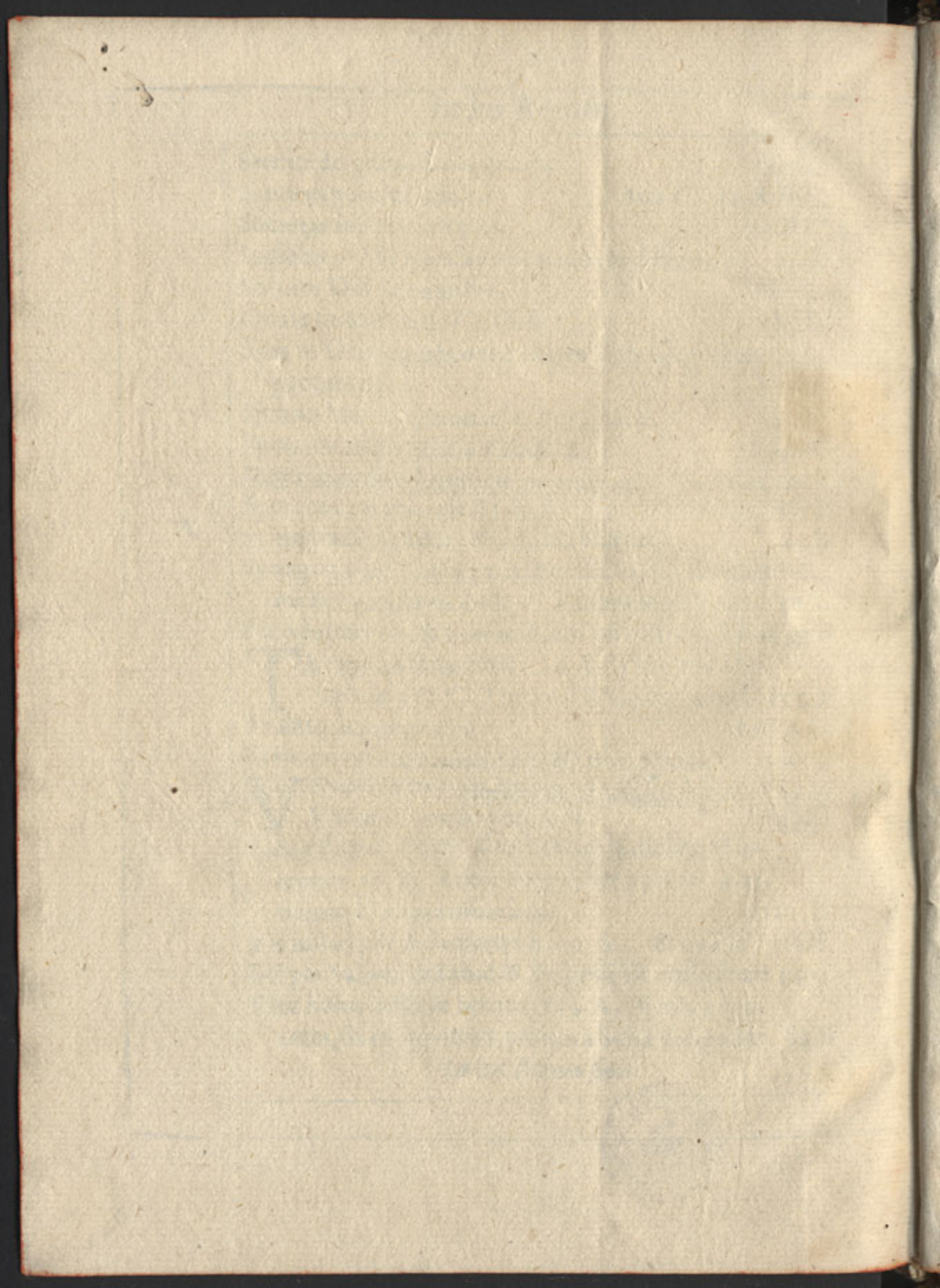
Index Rerum.

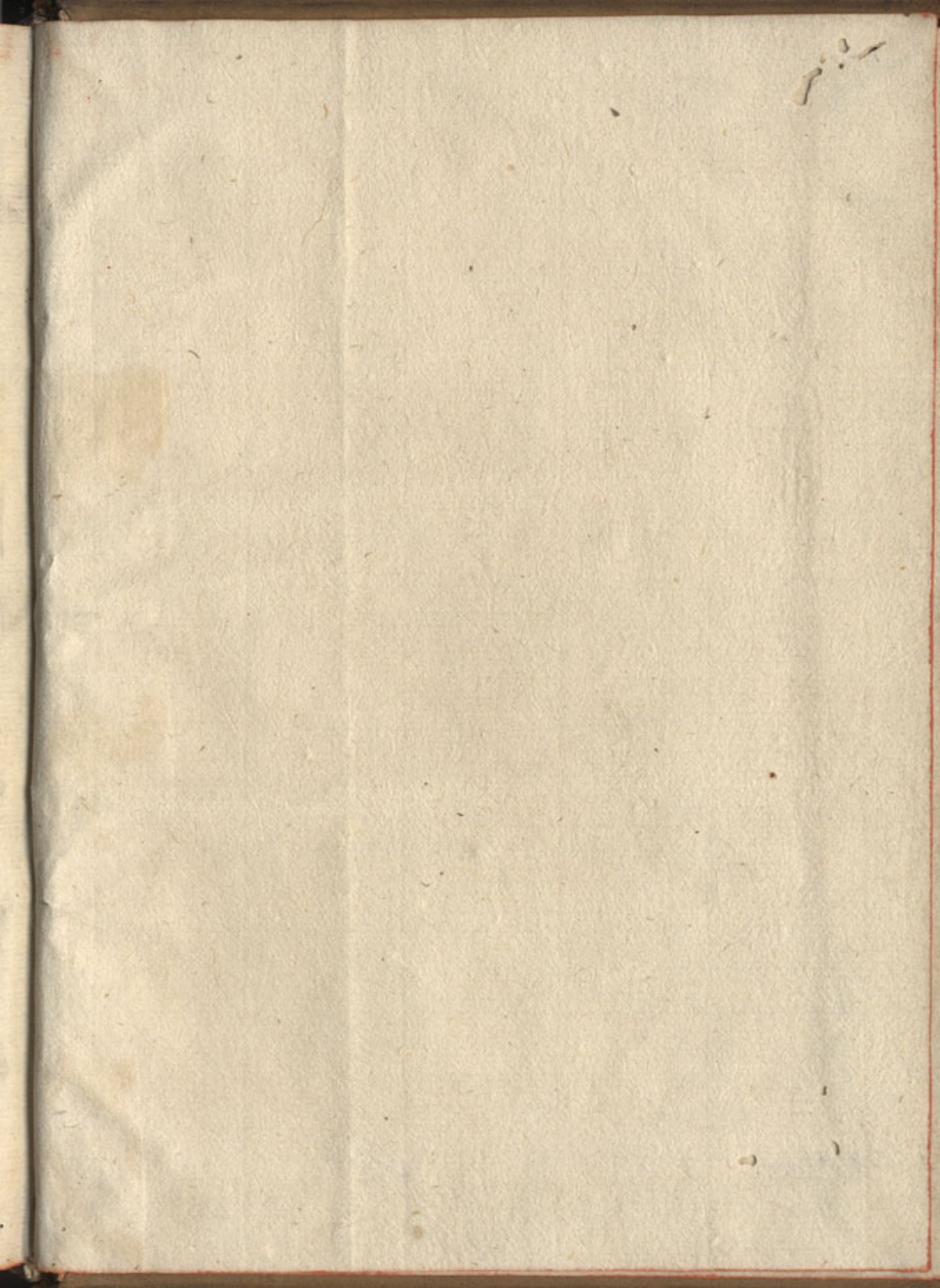
Seruitudo grauissima, qualis?	97. C
Seruitus peccati, qualis?	100. C. 101. A. B. C
Societas iustorum utilis.	82. B. C
Societas per dexteræ applicationem designata.	83. C
Solum Dei permanens.	151. A.
Quale sit & dicatur? ibid.	B. C.
Spes in Deo semper habenda, etiã ab insignibus peccatoribus.	18. A
Symon Magus symoniæ auctor, qualis.	61. A
Symoniaci spiritualia vendunt.	57. C
Deteriores sunt hæreticis, quomodo?	ibidem. B
Symonia infamis est. 61. A. B. Ipsa est hæresis.	62. B
Symoniaci manibus diuina elabuntur.	62. B
Synagoga per Liam. 31. A. Per illum, qui habebat manum aridam. ibid. Umbra legis gratiæ.	32. B
Per adulterium, & homicidium offendit virũ suũ.	39. B
T emplum senectutis. 126. A. Thronus Dei cælum. 151. C. Thronus Dei anima iusti.	153. A
Traçtio suauis gratiæ.	156. B. C.
Tribulatio medicamentum est non pœna.	158. C
V exatio animi conducit ad resipiscẽtiam.	159. A
Victoria, quæ sit præclara.	153. C
Vidua, quæ sit? 38. B. Vindictã obliuiscitur Hieremias. 19. B. Vindicta publici peccati sacrificium Deo gratissimum.	121. B.
Vir iustus per Adamantem. 9. A. & quare? ibid.	
Idẽ per Salamadrã. ibid. B. Virginũ est erubescere. 44. C	
Vitæ huius miseriæ breues. 154. A. Umbræ maiores, dum apparent, peritura bona delignant.	81. B

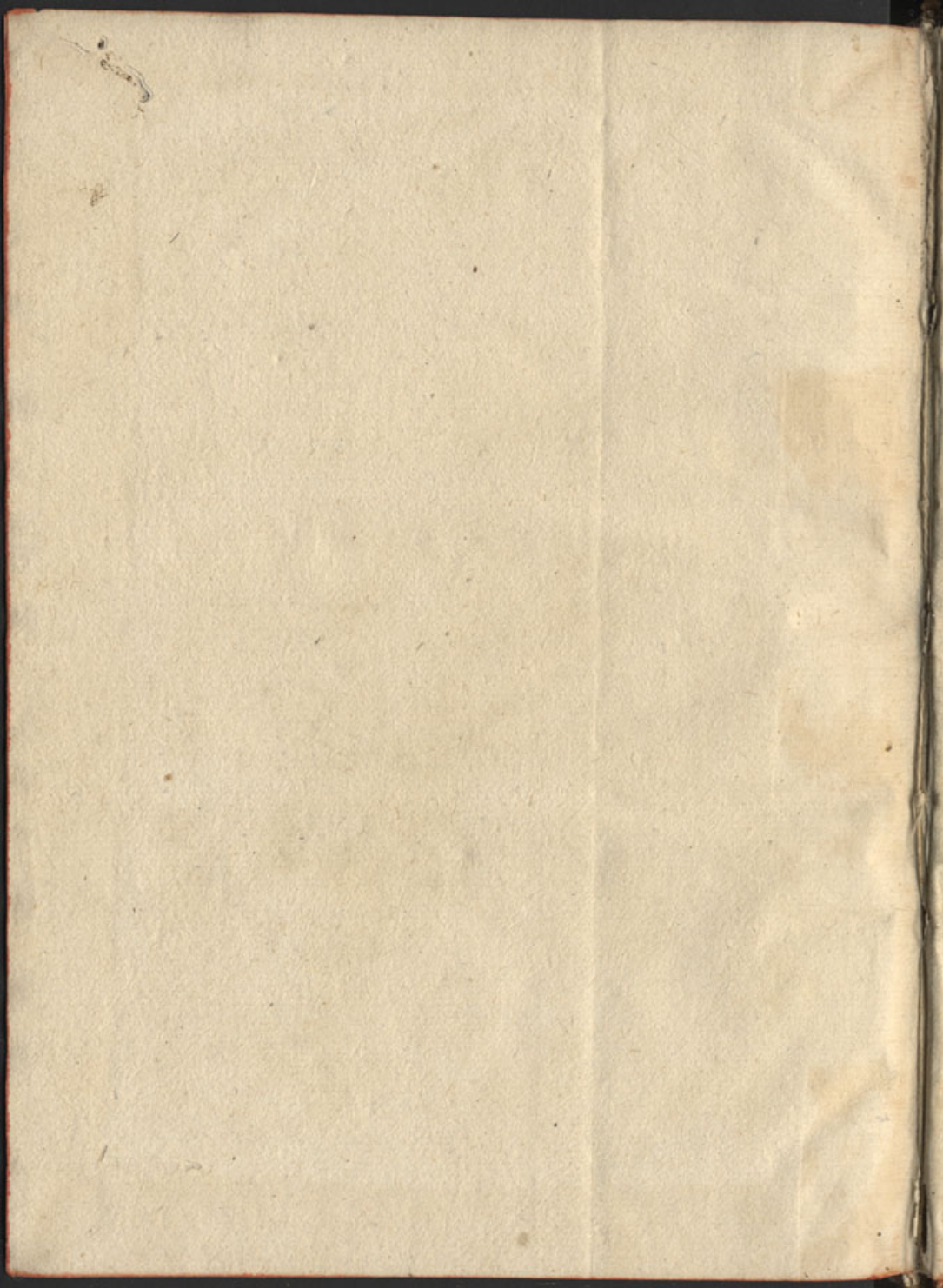
Index Rerum finis.

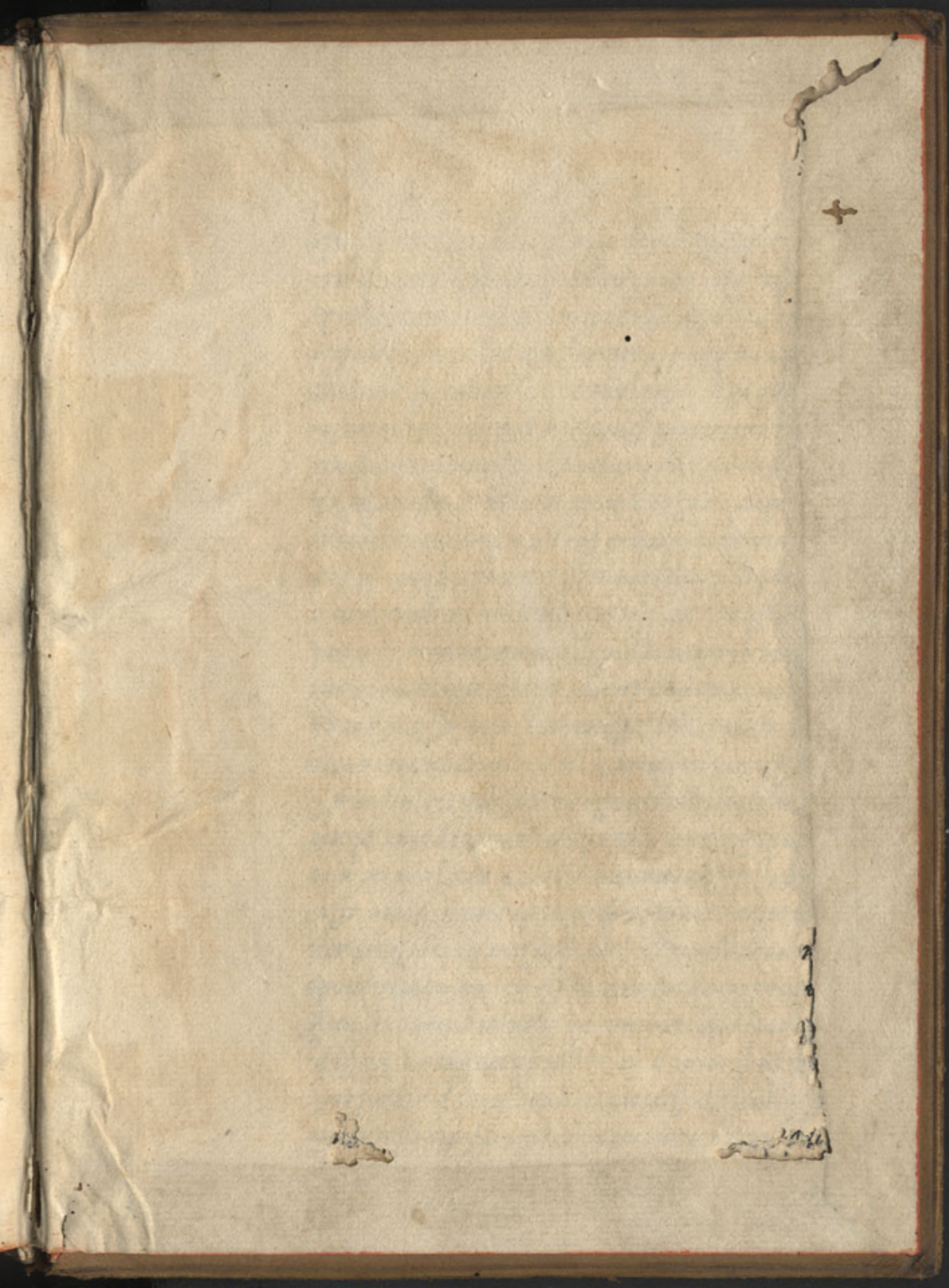

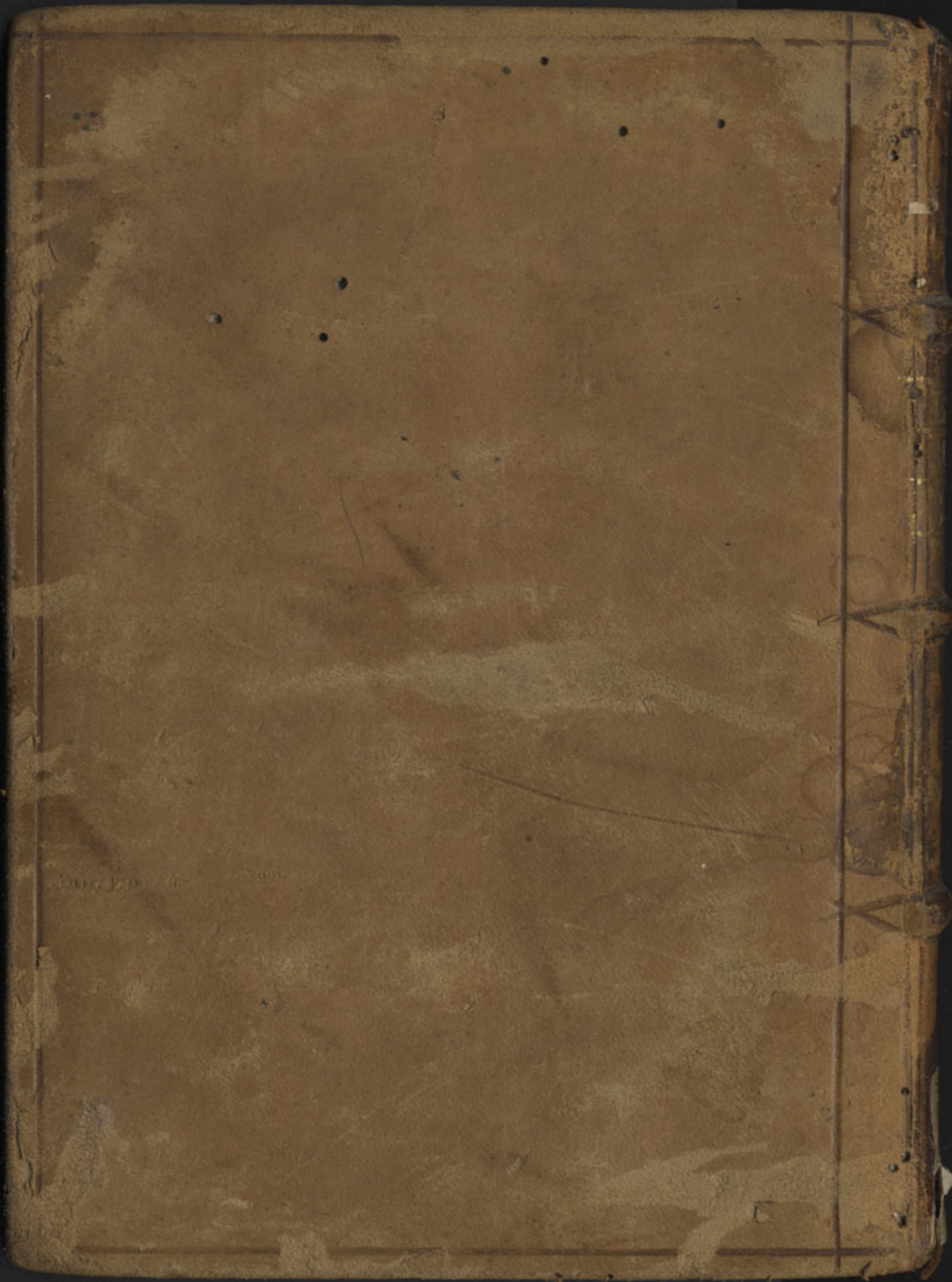

LACER
SACER
CHRIS

NI

Sala R
Gab.
Est.
Tab. 12
N.º 22